

Minimální preventivní program**1. ZÁKLADNÍ ÚDAJE O ŠKOLE**

Název a adresa školy, pro kterou platí tento MPP	Základní škola a Mateřská škola Benešov nad Ploučnicí, příspěvk. org. Opletalova 699 Benešov nad Ploučnicí
Jméno a příjmení ředitele	Mgr. Jakub Zelený
Telefon na ředitele	tel: 412 586 366, mobil: 606 646 292
E-mail na ředitele	zeleny@zsbnppl.cz
Webová stránka školy	www.zsbnppl.cz

Jméno školního metodika prevence	Mgr. Hana Svobodová
Telefon	777 706 820
E-mail	svobodova@zsbnppl.cz
Specializační studium	Ano

Jméno výchovného poradce	Mgr. Martina Turková výchovná poradkyně pro I. stupeň a MŠ Mgr. Bc. Jiří Štágl výchovný poradce pro II. stupeň, metodik péče o nadané žáky
Telefon	tel: 412 586 366
E-mail	turkova@zsbnppl.cz stagl@zsbnppl.cz
Specializační studium	Ano

	Počet tříd	Počet žáků/studentů	Počet ped. pracovníků
ZŠ – I. stupeň	13 + 1Př. R.	289 + 12	14
ZŠ - II. stupeň	9	203	19
Celkem pedagogů na škole*			33 13 asistentů pedagoga

2. STRUČNÁ ANALÝZA

V Benešově nad Ploučnicí se nachází jedna základní škola.

Základní škola je umístěna ve dvou budovách.

První až třetí ročník, včetně přípravné třídy je v budově Komenského ul. (Bílá škola), čtvrtý až devátý ročník je v budově Opletalova ul. (NOVA).

V rámci inkluze je u nás vzděláváno 55 žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se stupněm podpory 1 až 4.

V ZŠ Benešov nad Ploučnicí se vzdělává $489 + 12 = 501$ žáků. Do základní školy docházejí žáci i z několika okolních obcí (Dolní Habartice, Horní Habartice, Heřmanov, Františkov, Malá Veleň, Fojtovice, Valkeřice, Blankartice, Březiny, Soutěsky, Verneřice). Zejména pro tyto dojíždějící žáky je na budově Nova zřízen školní klub s ranním provozem. Je zde přihlášeno 30 žáků.

Součástí školy je také školní družina, kam dochází 121 dětí a žáků rozdělených do pěti oddělení.

Žáci mají možnost stravování v blízké školní jídelně, která není součástí školy, je samostatnou příspěvkovou organizací města.

Ve školním roce 2018/2019 se ve všech ročnících vyučuje podle školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání – Škola hrou, vydaného 1. 9. 2007, včetně dodatků. Dva žáci jsou vzdělávání podle RVP ZŠ speciální, někteří žáci podle RVP pro ZV s upravenými výstupy (minimální výstupy).

Ve škole je zaměstnáno 33 učitelů, 13 asistentů pedagoga a 5 vychovatelek.

Vybavení školy pro výuku je na velmi dobré úrovni. Ve škole je celkem 23 kmenových tříd, 1 aula, 2 tělocvičny, 3 multimediální učebny, 2 PC učebny, 13 odborných učeben (3 učebny cizích jazyků, 2 učebny VV, 1 učebna HV, Z-D, PŘ, F-CH, HV, čtenářský klub se školní knihovnou, polytechnické dílny, kuchyňka) a 3 místnosti pro školní družinu.

Rizikovými místy ve škole jsou prostory šaten, toalety, chodby. Z tohoto důvodu je v těchto místech stále posílen dohled pedagogů. V letošním školním roce budou dohledy na chodbách o velké přestávce posíleny nepravidelnými návštěvami strážníků městské policie. Dalším rizikovým místem je prostor u vstupu do budovy. Zde vykonává dozor v době ranního příchodu a odchodu žáků z vyučování školník s asistenty pedagoga, kteří dohlíží jak na žáky, tak i na to, aby se do budovy nedostali lidé bez vědomí personálu školy a vedení.

Škola má dobré podmínky pro školní i mimoškolní činnost a tuto činnost jednak rozvíjí prostřednictvím vlastních zaměstnanců, jednak ve spolupráci se ZUŠ Žandov, RC Medvídek, CDM Benešov nad Ploučnicí a dalšími subjekty z oblasti zájmové činnosti a volnočasových aktivit dětí a mládeže.

Při výchovně vzdělávací činnosti spolupracuje škola s městským úřadem, s městskou knihovnou, městským kinem, státním zámkem Benešov nad Ploučnicí a dalšími subjekty v Benešově nad Ploučnicí.

Na začátku školního roku jsou žáci třídními učiteli poučeni o školním řádu, dostanou informace o konzultačních hodinách třídních učitelů, výchovného poradce a metodika prevence – informace jsou i pro rodiče uvedeny na stránkách školy a na informační nástěnce.

MPP je vypracován v souladu s platnými právními předpisy na základě příslušných metodických pokynů MŠMT ČR.

MPP slouží jako základní pomůcka pro preventivní aktivity na naší základní škole v průběhu celého školního roku. Na základě výsledků evaluace je MPP každý rok aktualizován a přizpůsoben současnému stavu a potřebám školy.

3. Práce pedagogů

Ke zdokonalení práce pedagogů v oblasti prevence přispívá vzdělávání pedagogů v oblasti prevence i konzultace a získávání informací od metodika prevence, který má specifické znalosti, jak prevenci řešit. Metodik prevence individuálně i skupinově pracuje se žáky s obtížemi v adaptaci, se sociálně-vztahovými problémy, s rizikovým chováním a problémy, které negativně ovlivňují jejich vzdělávání. Vyhledává a nastavuje vhodnou podporu směřující k odstranění rizikového chování. Zajišťuje a předává odborné informace o problematice rizikového chování, o nabídkách programů a projektů, o metodách a formách specifické primární prevence pedagogickým pracovníkům školy.

Důležitá je spolupráce s třídními učiteli při zachycování varovných signálů spojených s možností rozvoje rizikového chování u jednotlivých žáků a tříd a participace na sledování úrovně rizikových faktorů, které jsou významné pro rozvoj rizikového chování ve škole.

Všichni pedagogičtí pracovníci školy dbají na rozvoj žáků, podporují jejich sebevědomí, schopnost vytvářet přátelské vazby.

Náplň práce třídního učitele v oblasti prevence

- vytipování možných problémových žáků (sociálně slabé rodiny, dysfunkční rodiny)
- věnování zvýšené pozornosti žákům s problémovým chováním a signálům prvních známek užívání návykových látek
- věnování zvýšené pozornosti žákům, u kterých se projevují známky školní neúspěšnosti (pravidelná kontrola klasifikace své třídy) a případná realizace plánu podpory žáků se školní neúspěšností
- sledování vztahů ve třídě, začleňování problémových žáků do kolektivu
- udržování a podpora komunikace, týmové spolupráce a přátelské atmosféry ve třídě
- spolupráce s metodikem prevence, výchovným poradcem a vedením školy
- komunikace s rodiči

Učitelé působí v rámci prevence na žáky průběžně ve svých hodinách, sledují vztahy v třídních kolektivech, třídní učitelé na třídnických hodinách, na třídních akcích a akcích školy.

V případě potřeby mají žáci možnost svěřit se se svými problémy jednotlivým vyučujícím, výchovným poradcům či metodikovi prevence. Na nástěnkách jsou umístěny informace o důležitých telefonních číslech a kontaktech.

Učitelé mají možnost si kdykoli zapůjčit odbornou a metodickou literaturu, odborné časopisy zabývající se primární prevencí, vše je k dispozici u metodika prevence.

Školní práce musí být postavena na dvou základních principech. Na respektu k potřebám jednotlivce (žáka stejně jako učitele) a na komunikaci a spolupráci uvnitř školy všech se všemi a mezi sebou (učitelů, žáků, rodičů) i vně školy.

4. Spolupráce s rodiči

Je prokázáno, že vzájemná spolupráce výraznou měrou přispívá ke školní

úspěšnosti dětí i k prevenci sociálně patologických jevů. Nejde pouze o základní informovanost rodičů o těchto jevech a komplikacích s nimi spojených, ale i o ochraně před jejich vznikem. Výukové a výchovné problémy nelze řešit bez spolupráce na obou stranách, nelze dělat preventivní opatření.

Škola nabízí rodičům různé možnosti spolupráce:

- rodiče budou včas seznámeni s danou problematikou
- škola využívá elektronickou žákovskou knížku, kde také seznamuje rodiče žáků s jejich prospěchem a chováním
- třídní schůzky
- rodiče mohou školu kontaktovat osobně, telefonicky nebo elektronickou poštou
- mohou využít konzultačních hodin učitelů, výchovných poradců, metodika prevence
- rodiče se mohou obracet se svými podněty a dotazy na vedení školy
- účast na akcích školy, besedách či přednáškách

Aktivity podporující spolupráci školy s rodiči

Název aktivity	Datum konání	Vedoucí programu
Třídní schůzky	listopad, duben	třídní učitelé
Vánoční jarmark	prosinec	třídní učitelé
Den pro budoucí prvňáky	květen/ červen	TU 1. tříd + vedení školy
Školy v přírodě	duben/květen/ červen	třídní učitelé
Odborná setkání s rodiči (projekt Šablony II)	leden – červen	Vedení školy, VP

5. Program preventivních aktivit pro žáky

Preventivní témata jsou nejčastěji frekventována v následujících předmětech:

- Přírodověda, biologie
- Přírodověda, vlastivěda
- Český jazyk
- Prvouka
- Výtvarná výchova a výtvarné soutěže
- Tělesná výchova
- Chemie
- Výchova k občanství a ke zdraví

Škola pořádá a zúčastní se během školního roku různých jednorázových akcí, např. sportovní turnaje, návštěvy divadel, kin a výstav, recitační a pěvecké soutěže, soutěže v anglickém jazyce, matematické soutěže, dějepisné, zeměpisné, biologické olympiády, olympiádu v českém jazyce, třídní výlety, ekologické aktivity (Den Země) nebo vánoční jarmark.

Pro cílovou skupinu žáků máme v rámci všeobecné prevence jednotlivá preventivní témata zařazena přímo do výuky, navazují programy a preventivní akce. Ty se během školního roku doplňují a mění dle potřeb v návaznosti na aktuální situaci.

Název aktivity	Datum konání	Vedoucí programu
Evaluace třídního kolektivu	září	TU + metodik prevence
Projektový seznamovací den	září	TU 6. A, 7. A
Libverda DC	září	TU 7. B, 8. ročníky a 9. B
Projekt – manuální zručnost	říjen	TU 8. A
Sběr kaštanů a žaludů	říjen	TU I. st a Př. r.
Výstava SŠ	říjen	VP, TU 9. ročník
	listopad	
Mikuláš pro I. st. + MŠ	prosinec	TU 9. ročník
Tři králové	leden	
Exkurze IQ land Liberec	únor	TU 6, 7. a 8. ročník
Zdravá pětka	březen	TU I. + II. st.
Projektový den Velikonoce	březen	TU 8. A
Revolution train	březen	TU 9. ročník
Školy v přírodě	květen	TU
Den dětí pro MŠ	červen	TU 8. ročník
Doprovodné programy – Mléko, Ovoce a zelenina	květen - červen	TU

Jelikož je mezi dětmi v současné době velice často skloňováno slovo internet, sociální sítě a zájem našich žáků tímto směrem neustále stoupá, chceme větší část letošního roku věnovat této problematice.

Během školního roku budeme pořádat několik projektových dnů, které přimějí naše žáky uvažovat nad tím, jak nové technologie vlastně používat. Projektové dny budou rozděleny do jednotlivých sekcí, ve kterých pomůžeme dětem lépe se v problému zorientovat a zároveň se dozvědět i něco o tom, jak přispět k bezpečnějšímu a přitom svobodnému pohybu ve virtuálním světě. Na začátku školního roku 2018/2019 se naše škola připojila k organizaci „Nenech to být!“, která formou webové platformy a mobilní aplikace bojuje proti šikaně a vylučování z kolektivu na školách po celém světě.

Učitelé budou mít k dispozici řadu materiálů k sebevzdělávání, které jim nabídne metodik prevence.

Na I. stupni budou další preventivní aktivity organizované metodikem prevence 1x měsíčně (výchozíkem budou techniky PhDr. Heleny Vrbkové a publikace „*Třída v pohodě*“).

Po zahájení povinné školní docházky je nutné věnovat velkou pozornost na vytváření pozitivního školního klimatu nejen mezi žáky samotnými, ale i mezi nimi a učiteli. Pro vytvoření tohoto klimatu je důležité vzájemné poznání žáků a pedagoga. Neméně důležité je vždy si najít čas na popovídání si s dětmi o jejich problémech.

V první třídě je podstatné společné stanovení a zažití pravidel mezi žáky a učiteli, dbá se na rozvíjení zdravého sebevědomí žáků a na vnímání odlišností mezi žáky. Žáci také rozvíjí své schopnosti komunikovat a řešit problémy. Budeme se snažit systematicky usměrňovat dětskou agresivitu a bezohlednost jako možný zárodek budoucí šikany. Výchova proti šikaně vyplývá ze stálého stmelování třídního kolektivu díky společným akcím (projektové dny, plavání, výlety, exkurze, soutěže, školní jarmark,...), ze začlenění slabších žáků do kolektivu. Učitelé dbají na správné dodržování zdravého životního stylu (pitný režim, skladba stravy,...). Podporují pozitivní aktivity u dětí (kroužky, záliby). Velmi důležitá je spolupráce s rodiči. Naším cílem je vést rodiče k tomu, aby kontrolovali u dětí sledování televizních programů a vhodným způsobem odvedli pozornost od těch, které propagují násilí a zlo.

Základními kompetencemi prevence v rámci podpory zdraví a zdravého životního stylu jsou na I. stupni:

- zvyšování sociální kompetence – rozvíjení sociálních dovedností, které napomáhají efektivní orientaci v sociálních vztazích, odpovědnosti za chování a uvědomění si důsledků jednání
- posilování komunikačních dovedností – zvyšování schopnosti řešit problémy, konflikty, adekvátní reakce na stres, neúspěch, kritiku
- vytváření pozitivního sociálního klimatu – pocitu důvěry, bez nadměrného tlaku na výkon, zařazení do skupiny, práce ve skupině vrstevníků, vytvoření atmosféry pohody a klidu, bez strachu a nejistoty
- formování postojů ke společensky akceptovaným hodnotám – pěstování právního vědomí, mravních a morálních hodnot, humanistické postoje apod.

Dovednosti, znalosti a postoje, které si žáci osvojí, musí korespondovat s věkem a navazovat na předchozí zkušenosti. Formy vzdělávání a výchovy musí zohledňovat životní styl rodiny i působení vrstevníků. U nejmenších dětí je potřebná spolupráce s mateřskými školami.

Zaměření u jednotlivých ročníků:

1. – 3. ročník

- žáci dokáží pojmenovat zdravotní rizika spojená s kouřením, pitím alkoholu, užíváním drog, zneužíváním léků
- znají jednoduché způsoby odmítání návykových látek
- znají hodnotu zdraví a nevýhody špatného zdravotního stavu

- mají vědomosti jak udržovat zdraví a o zdravém životním stylu
- mají právní povědomí v oblasti sociálně patologických jevů

4. – 5. ročník

- žáci mají povědomí o zdraví jako základní lidské hodnotě
- znají činnosti, které jsou vhodné z hlediska zdraví zařadit do denního režimu, osvojují si zdravý životní styl
- podrobně znají zdravotní a sociální rizika návykových látek a argumenty ve prospěch zdraví
- znají zákony omezující kouření, požívání alkoholu a zákony týkající se užívání a šíření drog
- umí komunikovat se službami poskytujícími poradenskou pomoc
- umí pojmenovat základní mezilidské vztahy
- umí rozpoznat projevy lidské nesnášenlivosti
- ví na koho se obrátit v případě, že někdo ohrožuje nebo poškozuje jeho práva
- mají povědomost o tom, že každé jednání, které ohrožuje práva druhých (šikana, násilí, zastrašování aj.), je protiprávní
- znají základní způsoby odmítání návykových látek ve styku s vrstevníky

II. stupeň

Přechod na druhý stupeň základní školy přináší řadu změn a z nich vyplývajících zátěžových situací – změna třídního učitele, střídání vyučujících v jednotlivých předmětech, odchod některých spolužáků (víceletá gymnázia, sportovní třídy apod.) a příchod nových spolužáků, zvýšené nároky na objem a strukturu učiva.

září: analýza třídy, sebereflexe, hodnocení třídních vztahů, vytvoření třídních pravidel

Společně vytvořená a dodržovaná pravidla ve třídě a ve škole jsou velmi účinnou prevencí sociálně patologických jevů, zejména nekázně, násilí a šikany. Jedná se o pravidla týkající se soužití v konkrétním společenství žáků, pedagogů a ostatních zaměstnanců školy, a o pravidla provozu a chodu školy.

říjen – květen: aktivity zaměřené na zdravý třídní kolektiv, spolupráci, budování pozitivních vztahů ve třídě, řešení aktuálních problémů v oblasti prevence

6. ročník

Program je vhodné založit **na aktivní práci skupiny i každého jednotlivce**. V rámci tohoto programu je třeba stanovit pravidla soužití ve skupině – aktivní naslouchání, pravdivost, důvěryhodnost, tolerance, maximální osobní nasazení. Pravidla je optimální stanovit na základě prožitku aktivní formou tak, aby je žáci přijali za svá.

Program je vhodné doplnit hrami s nácvikem verbální a nonverbální komunikace, hrou na sebezpoznání, simulačními hrami a relaxačními aktivitami. Cílem je vytvořit dobře fungující tým žáků a učitelů.

7. ročník

Program musí reagovat na celou řadu změn, přinášejících zátěžové situace v tomto věkovém období. Rozvoj pubertálního období s celou řadou fyzických a psychických proměn je **obdobím rizikovým pro nástup sociálně patologických jevů.**

Je proto nutno pokračovat v budování kvalitního vrstevnického týmu, ve kterém se žáci cítí bezpečně a jistě. Je vhodné využít několikadenní intenzivní pobytové soustředění se zaměřením na:

- hlubší vzájemné poznávání účastníků
- prohlubování vztahů důvěry
- upevňování kolektivních vztahů se včasným podchycením nežádoucích projevů chování
- trénink obrany před manipulací, s uměním říci „ne“
- trénink odpovědnosti za vlastní rozhodnutí
- zvládání náročných fyzických duševních situací
- umění vyrovnat se s neúspěchem

8. ročník

Program je vhodné realizovat **výrazně aktivní formou.** Osvědčenými metodami jsou brainstorming, diskuse, hraní rolí, rozhovor, empatie, kreslení a další. Posiluje se činnost jednotlivců, spolupráce ve skupině, volba vhodné komunikace, prosazování návrhů. Součástí programu by měly být hry na nácvik verbální a nonverbální komunikace, simulační hry a relaxační techniky, využití metody kritického myšlení. Pomocí projektů je vhodné ověřit kvalitu vytvořených postojů ke zdravému životnímu stylu a sociálně patologických jevům u dětí.

Program by měl být zaměřen na:

- upevňování vztahů v komunitě vrstevníků
- rozvoj schopností přijímat svobodná a odpovědná rozhodnutí
- nácvik efektivní komunikace na základě vlastních prožitků
- nácvik řešení zátěžových situací
- zvýšení schopnosti odolávat nebezpečím, krizím, stresu, zátěžovým situacím (včetně odmítání alkoholu, drog, nikotinu, nevhodných způsobů chování)
- přehled životních rizik
- společenské vztahy (včetně mediální hygieny, vlivu reklamy, apod.)

- modelové, projektové situace poskytující návody k řešení problémů

Vhodnou součástí programu jsou kompenzační a relaxační aktivity sportovní a turistické.

9. ročník

Program by měl **mapovat dosažené výsledky** osobnostního a sociálního rozvoje, **fixovat** tyto dovednosti a postoje a **využívat prvků předchozích programů**. Převažovat by měly zážitkové aktivity a formy práce podporující příznivé klima ve třídě.

Do všech uvedených programů je vhodné integrovat i aktivity související s výukovými předměty (zdravověda, ekologie, přírodověda). A naopak. Mnohé z aktivit se nabízí k širšímu využití v hodinách humanitního i přírodovědného zaměření. Doplnkové aktivity, jejichž cílem je seznámit žáky s pohybovými aktivitami a sportem a jejich funkcí zdravotní, relaxační, socializační a preventivní by měly být nedílnou součástí programů.

Nezastupitelnou roli v celém programu má kvalitní práce třídního učitele, který v roli manažera řídí a připravuje spolu s žáky jednotlivé programy. K tomu může napomoci i úprava rozvrhu tak, aby byl třídní učitel v pravidelném kontaktu se žáky a pomáhal jim společně s dalšími pedagogy řešit jejich školní i osobní problémy. **Pozitivní formování třídního kolektivu** není ani pro zkušeného pedagoga úkol vždy snadný.

Velmi efektivní pro komunikaci s žáky je **komunitní kruh**. Komunitní kruh je stěžejní metoda budování bezpečí, důvěry, soudržnosti a osobnostního rozvoje dětí ve třídě.

Komunitní kruh lze využít ve všech vyučovacích předmětech, nejen ve výchovných. Atmosféra ve třídě je otevřená, s prvky důvěry a ochoty si porozumět. Děti se učí pomáhat si, tolerovat se a respektovat se ve svých názorech a projevech.

Zaměření u jednotlivých ročníků:

6. – 9. ročník

- žáci znají význam harmonických mezilidských vztahů pro zdravý životní styl a zdraví
- respektují odlišné názory či zájmy lidí a odlišné způsoby jejich chování a myšlení, jsou tolerantní k menšinám
- znají a uplatňují vhodné způsoby řešení neshod se spolužáky, spory řeší nenásilným způsobem
- znají vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích
- umí spolupracovat ve skupině a přebírat zodpovědnost za společné úkoly
- znají významné dokumenty upravující lidská práva a sociálně právní ochranu dětí
- znají činnost důležitých orgánů právní ochrany občanů
- uvědomují si podstatu protiprávního jednání a právní odpovědnost za případné protiprávní činy

- umí chápat zdraví ve složce fyzické, duchovní, sociální
- umí zhodnotit vhodné a nevhodné zdravotní návyky
- umí vysvětlit své konkrétní postoje a chování z pohledu zdraví
- ví, co je podstatou zdravého životního stylu a snaží se o jeho realizaci
- znají pozitivní vliv aktivního pohybu, relaxace, duševní hygieny
- ví, že zneužívání dítěte je trestné
- umí diskutovat o rizicích zneužívání drog, orientují se v trestně právní problematice návykových látek
- ví, kde hledat odbornou pomoc, v případě potřeby ji dovedou využít
- bezpečně zvládají účelné modely chování v krizových situacích (šikanování, týrání, sexuální zneužívání apod.) a správně se rozhodují v situacích vlastního nebo cizího ohrožení
- dokáží komunikovat se specializovanými službami (linky důvěry, krizová centra)
- odmítají projevy brutality a násilí zprostředkované médii a umí o nich diskutovat

Volnočasové aktivity pro žáky

Naše škola úzce spolupracuje s RC Medvídek a Centrem dětí a mládeže Benešov nad Ploučnicí, které pro děti v letošním roce zajišťují mnoho kroužků a mimoškolních aktivit. Dále škola několik let spolupracuje se ZUŠ Žandov, která dětem umožňuje navštěvovat keramický kroužek a hru na hudební nástroj (klavír, kytara, flétna, bicí...)

Název aktivity, akce, kroužku	Datum nebo frekvence konání	Vedoucí programu
Keramika, výtvarná výchova	1x týdně	Mgr. V. Becková, ZUŠ Žandov
Kroužky CDM Benešov n. Pl.	celotýdenní	A. Kulíková
Aktivity MSK Benešov n. Pl.	celotýdenní	Trenéři MSK
Hra na hudební nástroje – v budově benešovské školy	celotýdenní	ZUŠ Žandov

6. Cíle MPP

Dlouhodobé cíle

Hlavním cílem MPP školy je vytvořit pozitivní sociální klima.

Obecné dlouhodobé cíle máme především tyto:

- a) snažit se vychovat dítě odpovědné za vlastní chování a způsob života v míře přiměřené jeho věku
- b) průběžně monitorovat a evaluovat rizikové chování žáků
- c) posilovat a vylepšovat klima ve třídách
- d) aktivně zapojit rodiče do prevence rizikových projevů chování
- e) aktivně přijímat zdravý životní styl

Krátkodobé cíle

V roce 2018/2019 chceme preventivně působit na žáky v oblastech:

- a) podporovat pozitivní využívání informačních technologií, bezpečné chování na internetu
- b) interpersonálního agresivního chování – agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimédií, násilí, intolerance, extremismus (vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance), rasismus (chování, které záměrně odsuzuje či jinak zavrhuje určitou skupinu lidí), xenofobie (Odpor, nepřátelství, ale i nedůvěra ke všemu cizímu a strach ze všeho cizího. Konkrétním projevem je nepřátelství k lidem jiné barvy.), homofobie (diskriminace, odpor nebo iracionální strach z homosexuality nebo homosexuálně zaměřených osob)
- c) záškoláctví a neplnění školních povinností,
- d) závislostního chování – užívání všech návykových látek, netolismus (závislost na virtuálních drogách), gambling
- e) zlepšení klimatu třídy, školy a mezilidských vztahů,
- f) výchova žáků ke zdravému životnímu stylu,
- g) vedení žáků ke smysluplnému využívání volného času.

7. Metody a formy práce

Při realizaci prevence využíváme různé metody a formy práce:

- projektová výuka – využití podnětů otevřené výuky, aktivní sociální učení ve výuce jednotlivých předmětů (výklad, samostatná práce, projektové vyučování, referáty, slohové práce, práce s internetem, práce s knihou)
- komunikace a besedy v komunitním kruhu
- relaxační techniky
- brainstorming
- hraní rolí (hraní jiných rolí než jsem „já“)
- nácvik verbální a nonverbální komunikace
- besedy a přednášky s učiteli nebo odborníky, diskuse
- individuální, týmová práce s problémovým žákem
- třídní akce
- třídnické hodiny
- adaptační výlety, školy v přírodě, exkurze

- soutěže

8. Informační zdroje pro tvorbu MPP

Základem pro práci na MPP jsou informace z webových stránek institucí, které se problematikou prevence sociálně-patologických jevů zabývají. Jde zejména o:

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: www.msmt.cz

Záchranný kruh: www.zachrannykruh.cz

Prevence rizikového chování: www.prevence-info.cz

Dále např. informační portály www.rodina.cz, www.navykovelatky.cz, www.drogy-info.cz, www.bez cigaret.cz, www.clovekvtisni.cz, www.odrogach.cz

Mezi vhodné zdroje informací patří také tyto portály:

Kouření:

www.nekuratka.cz ; www.tipni-to.cz

Šikana:

www.linkabezpeci.cz; www.internetporadna.cz; www.protisikane.cz;

Kyberšikana:

www.saferinternet.cz; www.bezpecne-online.cz; www.protisikane.cz;

www.minimalizacesikany.cz; www.sikana.org; www.e-bezpeci.cz; www.napisnam.cz

Drogy:

www.odrogach.cz; www.drogy-info.cz; www.prevcentrum.cz; www.drogy.net;

www.prevence-info.cz;

Poruchy příjmu potravy:

www.idealni.cz; www.anabell.cz;

Homofobie:

www.lgbt.poradna-prava.cz; www.stud.cz; www.gejt.cz 16;

Poradenská linka Rizikové chování v dopravě:

www.ibesip.cz (dopravní výchova)

Sexuální rizikové chování:

www.sexus.cz

9. Spolupráce s institucemi (organizacemi):

Organizace	Jméno pracovníka	Kontakt (adresa, telefon, e-mail)	Způsob zapojení pracovníka do spolupráce
PPP Děčín	Mgr. Michaela Macourková vedoucí PPP Děčín	Čs. armády 1164/8 405 02 Děčín I Tel.: 412 532 071; 775 441 269 E-mail: decin@pppuk.cz	konzultace
SPC Děčín	Mgr. Monika Zemancová, vedoucí SPC speciální pedagog - PaedDr. Ladislava Laušmanová	17. listopadu 673/8 405 01 Děčín tel.: 607 936 913 e-mail: spc@specdcbynov.cz	konzultace
SVP ETOP Děčín		Pivovarská 30, Děčín IV	konzultace

		Telefon: 412 557 171 e-mail: info@vuboletice.cz	
Ordinace dětské psychiatrie	MUDr. Kozlík Pavel	U Plovárny 1190/14 40502 Děčín Telefon: 412502250	konzultace
Obvodní dětské lékaři	MUDr. Antonín Zamykal MUDr. Karel Krátký	Děčínská 352, 407 22 Benešov n. Pl. tel. 412 586 522 tel. 412 586 606	konzultace
OSPOD (Orgán sociálněprávní ochrany dětí)	Mgr. Radka Mrazíková (vedoucí oddělení sociálněprávní ochrany dětí)	Magistrát města Děčín, Mírové nám. 1175/5, Děčín 4 - odbor sociálních věcí a zdravotnictví tel. 412 593 339; vila Tereza, budova A2	konzultace
Kurátor pro děti a mládež	Mgr. Bc. Ivana Roučková	budova A3 Na Valech 156/6, Děčín IV tel. 412 593 208	konzultace
Policie Děčín		Kaštanová 301/2 405 02 Děčín	konzultace, besedy

10. KRIZOVÝ PLÁN ŠKOLY

Krizový plán školy poskytuje odpovědi, návody a postupy, co dělat v případě výskytu rizikového chování žáků.

Krizový plán vychází z těchto dokumentů:

- metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže č.j. 21291/2010-28
- zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí a mládeže
- zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů
- vyhláška č. 72/2005 Sb., v platném znění o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních
- metodický pokyn k MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č.j. 22 294/2013-1; aktualizace metodického pokynu č.j. MSMT – 21 149/2016

- metodický pokyn k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance č.j. 14 423/1999-22
- metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví č.j. 10 194/2002-14
- metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí – žáků ve školských zařízení zřizov. MŠMT č.j. 37 014/2005-25

Krizový plán obsahuje:

1. TABÁKOVÉ VÝROBKY
2. ALKOHOL
3. OMAMNÉ A PSYCHOTROPNÍ LÁTKY
4. ŠIKANU
5. KYBERŠIKANU
6. KRÁDEŽE
7. VANDALISMUS
8. SEBEPOŠKOZOVÁNÍ
9. NETOLISMUS
10. SYNDROM TÝRANÉHO DÍTĚTE - CAN
11. EXTREMISMUS, RASISMUS, XENOFOBIE, ANTISEMITISMUS
12. ZÁŠKOLÁCTVÍ

1. TABÁKOVÉ VÝROBKY

Ve vnitřních i vnějších prostorách školy je zakázáno kouřit. Školním řádem je kouření v prostorách školy zakázáno.

1. V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci tabákových výrobků (včetně elektronických cigaret) v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.
2. Tabákový výrobek je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
3. Pedagogický pracovník o události sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka, který založí školní metodik prevence do své agendy.
4. V případě porušení zákazu kouření informuje třídní učitel zákonného zástupce nezletilého žáka.
5. V závažných případech (zejména s ohledem na věk nebo chování dítěte) a jestliže se jednání opakuje, vyrozumí škola orgán-sociálně právní ochrany dětí.

Z konzumace tabákových výrobků ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školním řádem.

2. ALKOHOL

Prodej nebo podávání alkoholických nápojů osobám mladším 18 let je v ČR zakázáno.

Školním řádem škola stanovuje zákaz užívání alkoholu v prostorách školy v době školního vyučování i na všech akcích pořádaných školou.

1. V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci alkoholu v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.

2. Alkohol je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
3. Informovat rodiče. Vždy je vhodné informovat dětského lékaře. Pokud je nutná intervence a není dobrá spolupráce s rodiči, obracíme se na specializovaná zařízení. V případě, kdy spolupráce s rodiči není efektivní a dítě je ohroženo, má škola povinnost obrátit se na OSPOD s upozorněním na možné ohrožení výchovy dítěte (ustanovení § 201 zákona č. 40/2009 Sb.). Škola má povinnost oznamovat (dle § 10 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí a mládeže) OSPOD, že jde o děti, které jsou ohroženy a jsou uvedeny v § 6 tohoto zákona. Pokud rodiče se školou nespolupracují a dítě je ohroženo na výchově, mohla by jejich nespolupráce zakládat také podezření ze spáchání trestného činu Ohrožování výchovy dítěte dle ustanovení § 201 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Za nebezpečné a protiprávní jednání je rovněž považováno navádění jiných žáků k užívání alkoholických nápojů.

Nález alkoholu ve škole

V případě, kdy pracovníci školy naleznou v prostorách školy alkohol, postupují takto:

1. Tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění jeho chemické struktury, při nálezu ihned uvědomí vedení školy.
2. Nalezenou tekutinu uloží u vedení školy pro případ usvědčujícího důkazu.
3. Zpracují stručný záznam o události.

V případě, kdy pracovníci školy zadrží u některého žáka alkohol, **postupují takto:**

1. Zabavenou tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
2. O nálezu ihned uvědomí vedení školy.
3. O nálezu sepiší stručný záznam, s vyjádřením žáka, u kterého byl alkohol nalezen, datum, místo a čas nálezu a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byl alkohol nalezen (nebo který jej odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomen/na ředitel/ka školy nebo její/jeho zástupce. Zápis záznamu založí školní metodik prevence do své agendy.
4. O nálezu vyrozumí zákonného zástupce žáka a orgán sociálně-právní ochrany dítěte.
5. V případě podezření, že alkohol obsahuje i jiné příměsi a byl nalezen u žáka, který se jím intoxikoval, předají zajištěnou tekutinu přivolanému lékaři.

3. OMAMNÉ A PSYCHOTROPNÍ LÁTKY (OPL)

Užívání omamných a psychotropních látek lze považovat za rizikové chování, na kterém se podílí mnoho faktorů. Vydefinování rizikových faktorů pomáhá najít vhodné a účinné intervence a předcházet hlubším negativním dopadům, které ovlivňují rozvoj osobnosti a uplatnění mladého člověka v životě.

Jak postupovat při nálezu OPL:

Nález OPL v prostorách školy:

1. Látku nepodrobuje žádnému testu ke zjištění její chemické struktury a ihned informuje vedení školy.
2. V přítomnosti dalšího pracovníka školy vloží látku do obálky, napíše datum, čas a místo nálezu. Ředitel školy nebo jeho zástupce obálku přelepí, opatří razítkem školy a svým podpisem a uschová do školního trezoru. O nálezu vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky.

Nález látky, kterou považujeme za OPL, u žáka:

- Zabavenou látku nepodrobuje žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
- Pokud mám podezření, že je žák pod vlivem OPL:
- pedagogický pracovník posoudí, zda žákovi nehrozí nějaké nebezpečí.
- pokud je žák pod vlivem OPL do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a přivolá lékařskou službu první pomoci.
- jestliže akutní nebezpečí nehrozí, ihned vyrozumí vedení školy.
- ředitelka školy informuje zákonného zástupce, že žák konzumoval OPL ve škole a je schopen výuky. V případě, že zákonného zástupce nelze kontaktovat, vyrozumí škola OSPOD a vyčká jeho pokynů. Škola může od orgánu sociálně právní ochrany vyžadovat pomoc.
- O nález sepiše ŠMP stručný záznam s vyjádřením žáka, u kterého byla látka nalezena (datum, místo a čas nálezů a jméno žáka). Zápis podepíše i žák, u kterého byla látka nalezena nebo který látku odevzdal. V případě, že žák podepsat odmítá, uvede pedagogický pracovník tuto skutečnost do zápisu. U zápisu a rozhovoru je přítomna ředitelka školy nebo její zástupce. Zápis záznamu založí ŠMP do své agendy.
- Ředitel školy nebo jeho zástupce o nález vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky.
- Ředitel školy vyrozumí zákonného zástupce žáka.
- V případě, že je látka nalezena u žáka, který se jí intoxikoval, předají zajištěnou látku výše uvedeným postupem přivolanému lékaři. Další postup nutný k identifikaci látky pak zajistí Policie ČR.

Podezření, že má žák OPL:

Jedná se o podezření ze spáchání trestného činu nebo přestupku, a proto řešení této situace spadá do kompetence Policie ČR.

- Bezodkladně vyrozumí Policii ČR, zkonzultují s ní další postup a informují zákonného zástupce žáka.
- Žáka izolují od ostatních žáků a do příjezdu Policie ČR je nutné mít ho pod dohledem.
- U žáka v žádném případě neprovádějí osobní prohlídku nebo prohlídku jeho věcí.

Kdo s kým spolupracuje

- vždy řeší: ředitel školy, výchovný poradce, ŠMP, třídní učitel
- vždy informovat rodiče
- je vhodné informovat i dětského lékaře
- v případě, kdy spolupráce s rodiči není efektivní a dítě je ohroženo, má škola povinnost obrátit se na OSPOD s upozorněním na možné ohrožení výchovy dítěte (ustanovení § 201 zákona č. 40/2009 Sb.). Škola má povinnost oznamovat (dle § 10 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí a mládeže) OSPOD, že jde o děti, které jsou ohroženy a jsou uvedeny v § 6 tohoto zákona
- v případě užití OPL informovat i Policii ČR

První pomoc při otravě návykovými látkami a alkoholem

Jak jednat s lidmi, kteří jsou pod vlivem alkoholu nebo drog

Návykové látky, zejména pervitin a halucinogeny (tripy), zvyšují riziko agresivního jednání. Je třeba zachovávat následující pravidla:

- logické argumenty a slovní obsah nemívají u intoxikovaných valný význam, při otravě návykovými látkami a alkoholem nelze příliš spoléhat na komunikaci s poškozeným
- intoxikovaní zejména drogami často prudce reagují na neverbální komunikaci; je vhodné pokud možno vyhnout se prudkým pohybům, mluvit klidně, tišeji, pomaleji a v hlubší hlasové poloze
- odklad přivolání lékařské pomoci může člověka vážně ohrozit na zdraví nebo životě; důvodem k okamžitému odbornému zákroku je i pouhé podezření z otravy.

První pomoc při otravě návykovými látkami

Zajistěte dostatek čerstvého vzduchu, nepodávejte alkohol, černou kávu ani mléko. Maximální dostatek čerstvého vzduchu je třeba zajistit zejména když k otravě došlo vdechováním škodlivých látek. Pokud možno je třeba opatřit informace o látce (nebo látku), která byla požitá. Informace (látku) předejte přivolanému lékaři. Usnadní to další léčbu, u řady látek jsou známy účinné protijedy.

Než přijde lékař

Důležité je odlišit jakou cestou došlo k intoxikaci a odlišit, zda je intoxikovaný při vědomí nebo v bezvědomí.

Při vědomí – k otravě došlo ústy

- podat větší množství vody (případně s živočišným uhlím, je-li po ruce)
- vyvolat stlačením kořene jazyka zvracení
- zabránit prochladnutí
- zajistit nepřetržitý dohled
- ošetřit případná zranění
- opatřit pokud možno informace o látce, která byla požitá a předat ji přivolanému lékaři

Při vědomí – k otravě došlo nitrožilní cestou nebo vdechnutím

- zajistit maximálně možný dostatek čerstvého vzduchu
- zabránit prochladnutí
- zajistit nepřetržitý dohled
- ošetřit případná zranění
- opatřit informace o látce, která byla požitá a předat ji přivolanému lékaři

Zvracení nemá smysl vyvolávat, látka neprošla zažívacím ústrojím.

Při bezvědomí

Nikdy nepodávat nic ústy! Nesnažit se vyvolávat zvracení!

- položit postiženého do stabilizované polohy na bok, aby nezapadl jazyk
- sledovat dýchání – **při zástavě dechu** uvolnit dýchací cesty (záklonem hlavy a odstraněním zvratků nebo cizího tělesa tím, že sáhnete do úst a vyčistíte je) a zahájit dýchání z úst do úst
- zabránit prochladnutí
- zajistit nepřetržitý dohled
- ošetřit případná zranění
- opatřit informace o látce, která byla požitá a předat ji přivolanému lékaři

Specifika otrav u různých návykových látek

Alkohol

U těžších otrav je nebezpečí vdechnutí zvratků nebo zástavy dechového centra. Nepodceňujte těžší opilost a volejte lékaře.

Marihuana a hašiš

Časté jsou úzkostné stavy. Je třeba zajistit dohled, aby osoba pod vlivem drogy neublížila sobě nebo druhému. Lékařskou pomoc je třeba zajistit zejména proto, že po odeznění účinků drogy přetrvávají duševní problémy.

Halucinogeny (tripy)

Je vhodné zajistit nepřetržitý dohled více osobami, pod vlivem drogy mohou postižení jednat velmi agresivně, nesmyslně a nebezpečně. Poměrně časté jsou úzkostné stavy a pocity pronásledování (pozor na pády z oken). Lékařská pomoc je naléhavě nutná.

Pervitin

I zde je vhodné zajistit dohled více osobami, protože i zde je riziko nesmyslného a nebezpečného jednání. Úzkostné stavy, pocity pronásledování, někdy i halucinace.

Opioidy (heroin)

Předávkování je poměrně časté, dostavuje se tlumivý účinek na dýchání. Časté je bezvědomí a zástava dechu. Účinky se někdy podobají těžké opilosti.

Těkavé látky (ředidla, rozpouštědla, lepidla)

Intoxikovaný je masivně cítit těmito látkami, při silné otravě může rychle dojít k zástavě dechu a bezvědomí.

4. ŠIKANA

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování.

Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, tzv. kyberšikana. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, SMS zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.

Škola respektuje identitu a individualitu každého svého člena, odmítá násilí a zneužití moci v jakékoli podobě.

Škola má nastavená konkrétní a srozumitelná pravidla v chování ve svém školním řádu.

Součástí školního řádu jsou i pravidla pro používání informačních a komunikačních technologií, internetu a mobilních telefonů (během vyučování, o přestávkách, v prostoru školy).

Ve třídě jsou nastavena **třídní pravidla**.

Škola **zajistí informovanost všech svých členů** o tom, co je a co není šikanování, jak se zachovat ve chvíli, kdy je žák nebo pedagog ohrožován agresory, a kam se může obrátit o pomoc. Žáci, pedagogové i rodiče jsou srozumitelnou formou informováni o tom, na koho se mají obrátit.

Metodika řešení problému

Odhalení šikany bývá obtížné. Významnou roli hraje strach obětí, pachatelů a dalších účastníků. Strach vytváří obvykle prostředí „solidarity“ agresorů i postižených. Účinné a bezpečné vyšetření šikany vychází z kvalifikovaného odhadu stádia a formy šikanování.

KRIZOVÝ PLÁN „A“

Zahrnuje situace, které škola zvládne řešit vlastními silami /řešení 1., 2., 3. stadia šikanování/.

Kroky:

- 1. odhad závažnosti onemocnění skupiny a stanovení formy šikany;**
- 2. rozhovor s informátory a oběťmi;**
- 3. nalezení vhodných svědků;**
- 4. individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků, hrubou chybou je konfrontace oběti s agresory) – přítomni 2 vyučující**
- 5. ochrana oběti (umístění žáka do chráněného prostředí s dohledem dospělé osoby – ředitelna, kancelář zástupce ředitelky)**
- 6. předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovoru:**
  - a) rozhovory – v pořadí oběť, svědci, agresori, dle situace je oddělit, agresory od kolektivu, aby nemohli ovlivnit svědky. Je třeba zjistit: kdo je oběť, popřípadě kolik je obětí
  - b) rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku); případně konfrontace mezi nimi
- 7. obsah rozhovorů:**
  - kdo je agresor
  - popřípadě kolik je agresorů
  - kdo je iniciátor
  - kdo je aktivní účastník šikanování
  - kdy a kde k šikaně dochází
  - jakou formou, co a jak dělali agresori konkrétním obětem
  - jak dlouho a jak často trvá
  - proč ubližovali
  - jaké opatření navrhují a proč
  - jak lze násilí v budoucnu zabránit

Důležité je vytvoření seznamu hlavních typů agresorů (iniciátorů, aktivních účastníků a agresorů, kteří jsou současně oběťmi) a u jejich jmen si zaznamenat co nejpřesnější údaje kdy, kde, jak a komu co dělali.

8. realizace vhodné metody:

- a) metoda usmíření;
- b) metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči);

9. třídní hodina:

- a) efekt metody usmíření;
- b) oznámení potrestání agresorů;

10. rozhovor s rodiči oběti;

11. třídní schůzka;

12. práce s celou třídou

KRIZOVÝ PLÁN „B“

Zahrnuje situace, kdy škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná její spolupráce se specializovanými institucemi a policií /např. řešení pokročilé a nestandardní šikany 3., 4., 5. stadia, výbuchu skupinového násilí vůči oběti/.

Kroky:

1. překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí
2. domluva pedagogických pracovníků na spolupráci (zajištění spolupráce a druhého vyučujícího k rozhovorům) a postupu vyšetřování
3. **zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi**
4. **pokračující pomoc a podpora oběti (popř. přivolání lékaře)**
5. nahlášení policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům
6. **vlastní vyšetřování**
  - rozhovor s obětí a informátory
  - nalezení nejslabších článků nespolupracujících svědků
  - individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky
  - rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory (**Nekonfrontovat agresora s obětí!**)

V rámci první pomoci je nutné spolupracovat s dalšími institucemi a orgány PPP, OSPOD, Policie ČR.

V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat péči PPP, popř. dětský psycholog, SVP nebo další odborníky.

Výchovná opatření

Pro potrestání agresorů využít klasifikační řád ZŠ.

Pro nápravu situace je důležité pracovat s celým třídním kolektivem. Žáci jsou informováni o rizicích agresivního chování a o výchovných opatřeních školy, o možnostech pomoci pro oběti a svědky šikany. Lze využít intervenční programy.

V mimořádných případech může ředitel školy:

- doporučit rodičům agresora dobrovolné umístění dítěte do SVP nebo pobyt v diagnostickém ústavu
- podat návrh na OSPOD k zahájení práce s rodinou

V případě zvláště hrubé opakované slovní a úmyslné fyzické útoky žáka nebo studenta vůči zaměstnancům školy nebo vůči ostatním žákům se považují za zvláště závažné zaviněné porušení povinností stanovených zákonem č. 561/2004 Sb. (žáka lze podmíněně vyloučit nebo vyloučit ze školy pouze v případě, že splnil povinnou školní docházku, což v našem případě nelze), proto tuto skutečnost oznamuje ředitel školy OSPOD a státnímu zastupitelství do následujícího pracovního dne poté, co se o tom dozvěděl.

5. Spolupráce s rodiči

Rodiče informují školu o podezření na šikanování, za odborné vyšetření zodpovědný ředitel školy. Při vyšetřování i nápravě je potřebná spolupráce vedení školy, školního metodika prevence, výchovného poradce, třídního učitele a ostatních pedagogických pracovníků s rodiči obětí i agresorů. Je vhodné jednat s rodiči obětí a agresorů odděleně, rodiče agresorů zvat po páru. Je žádoucí přítomnost obou zákonných zástupců. Je důležité se seznámit s případem a opatřeními, která škola přijme. Jednání je přítomen ředitel školy, výchovný poradce, školní metodik prevence, třídní učitel. Z jednání se vytvoří zápis, který podepíší všichni přítomní.

Při jednání je nutný taktní přístup a zejména zachování důvěrnosti informací!

Přímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet

- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislným, nebo pohrdavým tónem;
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil;
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem;
- skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků;
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k nucení spoluúčasti na nich;
- honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí;
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout;
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmítání učitelům apod.

Nepřímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády;
- při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními;
- při přestávkách vyhledává blízkost učitelů;
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený;
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči;
- stává se uzavřeným;
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje;
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené;
- zašpiněný nebo poškozený oděv;
- stále postrádá nějaké své věci;
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy;
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy;
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole;
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

Rodiče žáků by si měli všimnout především těchto možných signálů šikanování:

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi;
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.;
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem;
- nechce jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat i strach;
- ztráta chuti k jídlu;
- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem;
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu);
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!";
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně;
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad;
- zmínky o možné sebevraždě;

- odmítá svěřit se s tím, co ho trápí;
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze;
- dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí;
- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům;
- dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma;
- své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.);
- dítě se vyhýbá docházce do školy;
- dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku.

Zkrácený popis stadií šikanování (Kolář, 2011)

Školní šikanování je nemoc skupinové demokracie a má svůj zákonitý vnitřní vývoj. První stadium se v podstatě odehrává v jakékoliv skupině. Všude je někdo neoblíbený nebo nevlivný, na jehož úkor je se dělají „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi „otloukánka“. Třetí stadium je už klíčové, kdy se vydělí jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celá skupina se stává krutou. V pátém stadiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích (což může být i školou vytvářené konkurenční prostředí), kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese. Stupňování agrese může být dáno také neřešením předchozí situace ...

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Třída ví, o koho jde. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“. Svým způsobem platí „raději on, než já“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Platí „Buď jsi s námi, nebo proti nám.“ U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě

sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná. Ve čtvrtém a pátém stadiu hrozí reálné riziko prorůstání parastruktury šikany do oficiální školní struktury. Stává se to v případech, kdy iniciátor šikanování je sociometrickou hvězdou. Je žákem s výborným prospěchem, má kultivované chování a ochotně pomáhá pedagogovi plnit jeho úkoly.

Druhy šikanování

Fyzická aktivní přímá

- útočníci oběť věší, škrtní, kopou, fackují

Fyzická aktivní nepřímá

- kápo pošle nohsledy, aby oběť zbili, oběti jsou poničeny věci

Fyzická pasivní přímá

- agresor nedovolí oběti, aby si sedla do lavice
- fyzické bránění oběti v dosahování jejích cílů

Fyzicky pasivně nepřímá

- agresor odmítne oběť na její požádání pustit ze třídy na záchod
- odmítnutí splnění požadavků

Verbální aktivní přímá

- nadávání, urážení, zesměšňování

Verbální aktivní nepřímá

- rozšiřování pomluv, patří sem i tzv. symbolická agrese, která může být vyjádřena v kresbách, básních apod.

Verbální pasivní přímá

- neodpovídá na pozdrav, otázky apod.

Verbální pasivní nepřímá

- spolužáci se nezastanou oběti, je-li nespravedlivě obviněna z něčeho, co udělali její trýznitelé

5. KYBERŠIKANA

Kyberšikana je forma agrese, která se uplatňuje vůči jedinci či skupině osob s použitím informačních a komunikačních technologií (počítačů, tabletů, mobilních telefonů a dalších moderních komunikačních nástrojů), a ke které dochází opakovaně, ať už ze strany původního agresora či dalších osob - tzv. sekundárních útočníků (např. opakované sdílení nahrávky, opakované komentování apod.).

Ačkoli je kyberšikana zpravidla definována jako činnost záměrná, může vzniknout i nezáměrně – např. jako nevhodný vtip, který se v on-line prostředí vymkne kontrole.

Kyberšikana je často zaměňována s tzv. on-line obtěžováním. Termínem on-line obtěžování označujeme jednorázové útoky, jejichž dopad je pouze dočasný. „Opravdová“ kyberšikana musí splňovat zejména kritéria opakovanosti, musí být dlouhodobá a musí být vnímána jako ubližující. Oběť se pak nedokáže útokům účinně bránit, existuje mocenská nerovnováha.

Šikana a kyberšikana se liší:

- dosahem kyberšikany a velikostí publika
- místem útoku
- anonymitou
- časem
- proměnou agresora a oběti

U kyberšikany je obtížné:

- a) **zajistit rychlou ochranu oběti** (např. odstranit diskusní skupinu či profil, ve kterém ke kyberšikaně dochází, zajistit odstranění dehonestujících materiálů z internetu a zastavit tak další šíření kyberšikany atd.)
- b) **zajistit dostatečný počet svědků** (u kyberšikany často chybí svědci, publikum je značně anonymní a nelze identifikovat, kdo má o kyberšikaně informace),
- c) **vystopovat útočníka** (u tradiční šikany útočníka známe, u kyberšikany však útočník často vystupuje pouze pod přezdívkou, využívá falešné profily atd.)
- d) **rozpoznat, kdy jde o kyberšikanu a kdy ne** (žáci často nerozpoznají hranice kyberšikany a neví, jak se s ní vypořádat, neví, koho kontaktovat, jak postupovat, jaké kroky podniknout)

Základní formy kyberšikany a příbuzné fenomény

Kyberšikana mnohdy začíná jako tradiční šikana (psychická nebo fyzická), případně je jejím doprovodným jevem. Může však existovat zcela nezávisle na tradiční šikaně. Mezi základní formy kyberšikany z pohledu propojení útočníků a obětí patří:

1. Kyberšikana přímá

U přímé kyberšikany agresor útočí na oběť přímo, bezprostředně, začne např. dehonestovat oběť, založí o ní falešný profil, zveřejnění její fotografie či video apod.

2. Kyberšikana nepřímá (kyberšikana v zastoupení, tzv. cyberbullying-by-proxy)

U nepřímé kyberšikany agresor k útoku využívá jinou osobu, která často neví o tom, že se stala nástrojem útoku – např. pomsty. Typický příklad představuje situace, kdy útočník pronikne na účet oběti (např. účet na sociální síti), prostřednictvím tohoto účtu začne dehonestovat ostatní uživatele, kteří začnou reagovat a mstít se za online urážky právě majiteli účtu, ze kterého byly dehonestující zprávy odeslány. Majitel účtu se o tomto dozví až s časovou prodlevou.

V případě obou forem kyberšikany může pachatel využívat jak své vlastní identity, tak i identity falešné.

Kyberšikanu lze dále rozdělit podle toho, zda je do ní aktivně zapojeno publikum, nebo zda probíhá v soukromí bez přítomnosti publika.

Mezi základní formy tedy patří:

1. Kyberšikana s přítomností publika (veřejná)

Jde o kyberšikanu, jejíž podstatou je rozšířit informace o oběti mezi velké množství uživatelů. Do této kategorie lze zařadit publikování ponižujících záznamů oběti, krádeže identity, verbální formy kyberšikany (dehonestování, urážení, provokování) apod. Přítomnost publika je základní obligatorní součástí kyberšikany. Komunikace probíhá prostřednictvím veřejných komunikačních kanálů.

2. Kyberšikana bez přítomnosti publika (soukromá)

Jde o kyberšikanu, ve které zpravidla komunikuje pouze pachatel a oběť, přičemž jejich komunikace je soukromá, bez přítomnosti publika. V rámci této formy kyberšikany často dochází k výměně intimních materiálů – ať již dobrovolné, nebo pod nátlakem. Do této kategorie lze zařadit kyberšikanu ve formě vydírání či vyhrožování. Komunikace probíhá prostřednictvím soukromých komunikačních kanálů – soukromého chatu v rámci sociálních sítí, instant messengerů a VoIP komunikátorů (Skype), případně prostřednictvím SMS/MMS. Projevy kyberšikany

(např. dehonestování, provokování, vyhrožování, vydírání v on-line prostředí atd.) se mohou vyskytovat ve formě jednorázového útoku (tzv. nepravá kyberšikana, kyberobtěžování, kyberagrese apod.) nebo dlouhodobého útoku se vzrůstající intenzitou (tzv. pravá kyberšikana). Mezi nejznámější projevy/formy kyberšikany (Kopecký, Szotkowski, & Krejčí, 2014a; Krejčí, 2010; Willard, 2007b) patří především útoky využívající fotografií, videozáznamů, audiozáznamů, ale také běžné verbální formy útoků.

Mezi kyberšikanu řadíme projevy tradiční psychické šikany posílené využitím ICT, například:

Dehonestování (ponižování, nadávání, urážení) v on-line prostředí.

Vyhrožování a zastrašování v on-line prostředí.

Vydírání v on-line prostředí.

Očerňování (pomlouvání) v on-line prostředí.

Mezi typické formy kyberšikany také patří:

Publikování ponižujících videozáznamů, audiozáznamů nebo fotografií

Ponižování a pomlouvání (denigration)

Krádež identity (impersonation) a její zneužití

Ztrapňování pomocí falešných profilů

Provokování a napadání uživatelů v online komunikaci (flaming/bashing)

Zveřejňování cizích tajemství s cílem poškodit oběť (trickery/outing)

Vyloučení z virtuální komunity (exclusion)

Obtěžování (harassment)

Specifické formy kyberšikany spojené s hraním on-line her

Happy slapping (v překladu „zábavné fackování“)

Kyberstalking (pronásledování ve spojení s využitím informačních komunikačních technologií)

Webcam trolling (zneužívání webkamer pro manipulaci uživatelů internetu prostřednictvím podvržených videozáznamů)

Rizikové faktory

V oblasti prevence kyberšikany lze využít modifikované klasifikace rizikových faktorů podle Offorda a Bennetta (2002):

1. Individuální faktory (např. pohlaví, temperament, vyhledávání vzrušení, poruchy emocionality, impulsivita (překotné zveřejňování elektronického obsahu bez domýšlení důsledků), úzkostnost, deprese (kombinace kyberšikany a deprese může vést k sebepoškození či suicidnímu chování), deficit v sociálních dovednostech, hostilita a agrese, násilí, nízké sebevědomí a sebehodnocení (osoby s nízkým sebevědomím mohou více využívat on-line prostředí), negativní životní události a traumatické zážitky, selhání ve škole (může souviset s kyberšikanou učitele jako motiv pomsty), problémy se zákonem).

2. Rodinné faktory (např. dysfunkce v rodině, pevnost vazby nebo pouta mezi rodičem a dospívajícím, nedostatek rodičovského dohledu, slabá rodičovská podpora, nedostatečný zájem a kontrola rodičů (např. neexistence pravidel používání IT nástrojů v rodině), nedůsledná výchova (nezdravá podpora chování dítěte i v situacích, kdy je dítě agresorem v rámci kyberšikany), chudoba a nezaměstnanost v rodině, hrubost a konflikty v rodině (přenášení nevhodných vzorců chování do komunikace s okolím).

3. Vrstevnické vztahy (např. šikana, dysfunkční vztahy s vrstevníky, vrstevnický tlak (tlak skupiny může akcelarovat nežádoucí projevy chování v kyberprostoru), členství ve skupině s rizikovým chováním či pozitivními postoji k němu (např. v nenávisných skupinách v on-line prostředí cílených na různé cílové skupiny), odmítnutí a vyřazení z vrstevnické skupiny).

4. Školní faktory (např. ne vždy efektivní školní programy zaměřené na primární prevenci, nezdravé školní klima, nízké očekávání pedagogů, zaměření na výkon).

5. Komunita, společenství, sousedské vztahy (např. nízká kvalita organizací pro mládež, ztráta ekonomických a vzdělávacích příležitostí, nedostatečná nabídka volnočasových aktivit). (Offord & Bennett, 2002; NIDA, 2003; EMCDDA, 2009; Miovský et al., 2012).

Protektivní faktory

V oblasti prevence kyberšikany lze využít modifikované klasifikace protektivních faktorů podle Ferguse a Zimmermana (2005):

1. Individuální faktory (např. dobré copingové strategie, sociální dovednosti, emocionální stabilita, pozitivní vztah k sobě, výkonnost ve škole, odolnost vůči zátěži, flexibilita, svědomitost, přívětivost, odolnost vůči skupinovému tlaku).

2. Rodinné faktory (podpora rodičů, soudržnost rodičů, rodičovský dohled, zdravý životní styl rodičů, kontrola, intolerance vůči rizikovému chování, jednoznačně definovaná pravidla chování a případné sankce za přestupky, pozitivní pouto mezi rodiči a dítětem, emocionální podpora, jasná pravidla a hranice, rodičovská kontrola a důslednost).

3. Vrstevnické vztahy (dobrá vrstevnická skupina s přiměřenými zájmy a aktivitami, dobrá interpersonální komunikace, dostatek přátel, vzájemná podpora).

4. Školní faktory (zdravé školní prostředí, dobré vztahy s učiteli, srozumitelná pravidla, včasná systematická a efektivní specifická primární prevence, participace žáků a rodičů).

5. Komunita, společenství (např. organizace, které podporují pozitivní vývoj mládeže, sociální a ekonomické příležitosti, aktivity na bázi duchovního rozvoje). (Offord & Bennett, 2002; NIDA, 2003; EMCDDA, 2009; Miovský et al., 2012).

Legislativní rámec (úroveň školy):

Školy jsou povinny zajistit bezpečnost a ochranu zdraví svých žáků a zároveň vytvářet podmínky pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů. Tato povinnost je dána školským zákonem (Zákon 561/2004 Sb., 2012), konkrétně § 29, který se zaměřuje na bezpečnost a ochranu a zdraví ve školách. Školami se rozumí školy a školská zařízení.

Jak předcházet kyberšikaně na úrovni školy:

- Zanést do školního řádu pravidla používání ICT, internetu a mobilních telefonů (během vyučování, přestávkách, v areálu školy).
- Informovat žáky o netiketě a „listině práv na internetu“. O této listině by měli být informováni i rodiče nezletilých žáků, např. vyvěšením na webových stránkách škol.
- Instalovat a využívat software, který v učebnách vyučujícímu umožňuje informovat se přes svůj počítač, co právě žák na své ploše dělá. (Informovat o tomto opatření žáky a systém nezneužívat!)
- Být vzorem vhodného užívání moderních technologií.
- Pracovat na povědomí žáků o rizikovém chování na internetu.

- Definovat kompetence v rámci školy a na akcích konaných školou mimo místo, kde se uskutečňuje vzdělávání).
- Začlenit témata spojená s rizikovým chováním na internetu do výuky.
- Vzdělávat pedagogy.
- Podporovat pozitivní využívání technologií.

Jak předcházet kyberšikaně na úrovni jednotlivých pedagogů:

- Posilovat empatii mezi žáky.
- Pracovat na klimatu třídy, školy.
- Vést k úctě k druhým lidem.
- Dávat žákům pozitivní zpětnou vazbu.
- Vytvářet dobré vztahy mezi žáky i kolegy.
Důsledně zakročovat vůči se znatelným individuálním projevům agrese.

Vhodný postup pro oběť kyberšikany:

Jednotlivé body na sebe nemusí přesně navazovat, např. dítě může oznámit útok dospělé osobě již v prvotních fázích.

- 1. Zachovat klid** – nejednat ukvapeně.
- 2. Uschovat si důkazy** – uchovat a vystopovat veškeré důkazy kyberšikany (SMS zprávy, e-mailové zprávy, zprávy z chatu, uložte www stránky apod.). Na základě těchto důkazů může být proti útočníkovi či útočníkům zahájeno vyšetřování. (postup viz příloha).
- 3. Ukončit komunikaci s pachatelem** – nekomunikovat s útočníkem, nesnažit se ho žádným způsobem odradit od jeho počínání, nevyhrožovat, nemstít se. Cílem útočníka je vyvolat v oběti reakci, ať už je jakákoli.
- 4. Blokovat pachatele a blokovat obsah, který rozšiřuje** – pokusit se zamezit útočníkovi přístup k účtu nebo telefonnímu číslu oběti a je-li to v dané situaci možné, i k nástroji či službě, pomocí které své útoky realizuje (kontaktovat poskytovatele služby).
- 5. Identifikovat pachatele** (pokud to neohrozí oběť)
- 6. Oznámit útok dospělým** (učitel, rodič) – svěřit se blízké osobě. Pro uchování důkazů oslovit někoho, kdo má vyšší IT gramotnost. Kontaktovat školu a specializované instituce (PPP, Policie, SVP, intervenční služby specializující se na řešení kyberšikany, psychology apod.).
- 7. Nebát se vyhledat pomoc u specialistů** – kontaktovat specializované organizace, poradny případně Policii ČR.
- 8. Žádat konečný verdikt** (v případě řešení situace školou) – po prošetření celého případu trvat na konečném stanovisku všech zainteresovaných institucí.

Mezi nejčastější argumenty proti řešení kyberšikany školou patří následující (Krejčí, 2010):

1. Pokud kyberšikana probíhá mimo budovu školy (či mimo školní akci), není to problém školy.
2. Řešení kyberšikany ve škole vyvolá negativní publicitu a odradí potenciální klienty – rodiče nově přijímaných/zapisovaných žáků.
3. Škola nemá nástroje, jak kyberšikanu řešit.
4. Nástroje, které škola používá, nefungují (např. rodiče útočníka nespolupracují).
5. Kyberšikana sama odezní, nemá tedy smysl ji v prostředí školy řešit.

Mezi nejčastější argumenty pro řešení kyberšikany školou patří následující (Krejčí, 2010)

1. Kyberšikana často doprovází jiné druhy šikany, které se dějí v prostředí školy. Škola se musí starat o své klima, musí zajistit práva dětí i zaměstnanců (např. právo na vzdělání, právo na pracovní podmínky atd.).
2. Podle počtu obětí kyberšikany či souvisejících forem kybernetické agrese s ní mají problém téměř všechny školy. Škola, která řeší problémy, jež se v jejím prostředí vyskytují, postupuje správně a zajišťuje si tak dobrou publicitu.
3. Škola může postupovat stejně jako při řešení tradiční šikany – kyberšikana s tradiční šikanou souvisí a je s ní často úzce propojena.
4. Pokud nástroje pro řešení kyberšikany nefungují, je třeba zkontaktovat problém např. s odbornými sociálně-právními ochrany dětí, Policií ČR, specializovanými poradnami a řešit jej v součinnosti s nimi.
5. Pokud nebudeme kyberšikanu řešit, dáváme žákům, kteří o kyberšikaně vědí, signál, že mohou kyberšikanu páchat také a nebudou za ni potrestáni. Tímto způsobem v nich budujeme škodlivé vzorce chování, které pak mohou předávat dále.

Co může dělat škola:

1. Podpořit oběť a zajistit její bezpečí

Mezi první kroky patří zejména zklidnění oběti (ta je často rozčilená, její reakce mohou být přehnané, v některých případech až suicidní) a nabídnutí podpory. Zároveň je třeba zajistit, aby kyberšikana dále nepokračovala, tedy odstranit závadný obsah z internetu – např. smazat videa, která oběť ponižují, odstranit závadné fotografie, zablokovat profil pachatele atd. Toto lze provádět v součinnosti s IT odborníkem, poskytovatelem dané on-line služby, administrátory služby apod.

2. Zajistit co nejvíce důkazních materiálů

Před samotným smazáním materiálů je však nutné zajistit dostatek důkazů – pořídit si snapshoty s důkazním materiálem, stáhnout dané internetové stránky do lokálního počítače, zajistit seznam žáků, kteří se stali publikem kyberšikany (např. v rámci diskusní skupiny na sociální síti) – ideálně s odkazy na jejich profily, pokusit se identifikovat agresora (např. prostřednictvím jeho přátel).

U veřejných diskusních skupin je získání důkazních materiálů poměrně snadné, protože má do skupiny přístup každý, nicméně objevuje se velké množství případů, v kterých útočníci založili uzavřenou diskusní skupinu, do níž pozvali předem vybrané spolužáky. V rámci tohoto uzavřeného prostředí pak realizovali kyberšikanu a postupně do skupiny připojovali další uživatele. V těchto situacích doporučujeme kontaktovat odbornou instituci (např. pracovníky projektu E-Bezpečí, projektu Seznam se bezpečně!, případně kriminalisty oddělení informační kriminality Policie ČR), která může pomoci důkazní materiály zajistit jinými cestami.

Důkazní materiály dále využijeme v rámci vyšetřování, při komunikaci s rodiči agresorů a rodičů oběti, v rámci rozhovorů s agresory apod. Vždy je však nutné zajistit bezpečí svědků – tj. z důkazního materiálu by nemělo být zřejmé, jak byl získán (např. v záhlaví jméno žáka, z jehož profilu byl záznam získán).

3. Incident vždy vyšetřit

Všechny případy je nutné důkladně vyšetřit – pokud nejsme schopni incident sami vyšetřit, můžeme využít podpory externích institucí. Vyšetřování zahrnuje zjištění,

kde incident probíhal, jak dlouho trval, kdo se do něj zapojil, jaký dopad měl na oběť, jakými technickými prostředky lze útok zastavit apod.

4. Informovat rodiče

O incidentu je nutné informovat rodiče oběti i rodiče agresora, lze využít postupů definovaných ve scénáři řešení tradiční šikany. Poučme rodiče o tom, jaký bude postup řešení na úrovni školy, případně o tom, že daný případ kyberšikany nespadá do kompetence školy a že je možné využít např. právních služeb. V případě, že případ kyberšikany nespadá do kompetencí školy (např. útok proběhl mimo vyučování a nemá návaznost na šikanu, která probíhá ve škole), mohou rodiče např. zažalovat agresora u občanského soudu za obtěžování, úmyslné vystavování nepříjemným zážitkům, stresu apod. Lze akcentovat také nové legislativní normy – zejména nový občanský zákoník.

5. Zkonzultovat řešení s dalšími institucemi

V některých případech je vhodné postup řešení a zejména zvolené tresty konzultovat s dalšími subjekty – zřizovatelem školy, případně Českou školní inspekcí a dalšími institucemi. Česká školní inspekce ale není pověřena metodickým vedením (její kompetence jsou vymezeny školským zákonem). V řadě případů totiž škola nepostupovala správně a žákům např. navrhla sníženou známku z chování i v situacích, které prokazatelně neprobíhaly v době školní výuky ani v rámci aktivit požádaných školou.

6. Žádat konečný verdikt a informace

Po vyšetření celé situace je nutné trvat na konečném stanovisku všech zainteresovaných institucí (např. Policie ČR, OSPOD, pedagogicko-psychologická poradna...) a dalších subjektů (např. rodičů) (Ministerstvo školství, 2009).

7. Zvolit odpovídající opatření

Je velmi důležité, aby škola při trestání agresorů postupovala v souladu se školním řádem v kombinaci s dalšími strategickými dokumenty školy – např. krizovým plánem, minimálním preventivním programem školy apod. Při určení trestu využíváme možností nabízených ve scénáři pro řešení tradiční šikany (Kolář, 2011). V případech méně závažných forem kyberšikany se doporučuje využívat neformálních řešení (Jurková, 2010) – např. vytvořit sadu preventivních materiálů z oblasti rizikového chování na internetu, připravit přednášku o důležitosti odpovědného používání moderních technologií atd.

8. Realizovat preventivní opatření

Aby se nežádoucí chování v budoucnu neopakovalo, je nutné zajistit preventivní opatření. Ta lze zabezpečit – např. prostřednictvím realizací projektových dnů zaměřených na prevenci, přípravou materiálů pro podporu prevence, prostřednictvím tzv. hraní rolí v rámci běžné výuky či mimo ni, posilováním dobrých vztahů mezi žáky apod.

Řešení kyberšikany z pohledu rodiče

Pokud rodič zjistí, že se jeho dítě stalo účastníkem kyberšikany – např. její obětí – má několik možností, jak postupovat. Předně je nutné podpořit samotnou oběť podle postupů definovaných v předcházející části práce (řešení z pohledu oběti) – tj. ukončit komunikaci, blokovat útočníka atd. Mezi další důležité kroky z pohledu rodiče patří:

1. Zajistit bezpečí a podporu dítěte

Prvním krokem je zajistit, aby se dítě v domácím prostředí cítilo bezpečně a aby mělo ve svém rodiči bezpodmínečnou podporu. Rodiče proto musí ukázat slovy a činy, že i oni chtějí dosáhnout stejného výsledku, jako jejich dítě – aby kyberšikana přestala (Jurková, 2010).

2. Vyšetřit situaci

Dalším krokem je vyšetření vzniklé situace samotným rodičem – rodič musí porozumět, co přesně se stalo, kdo byl do kyberšikany zapojen, jaká byla prvotní příčina apod. Nalezení příčiny pomůže rodiči zvolit adekvátní postup a řešení – ať již bylo jeho dítě obětí či agresorem.

3. Vyhnout se bezprostřednímu zákazu přístupu dítěte k IT

Rodič by se neměl snažit vzniklou situaci řešit zákazem přístupu dítěte ke komunikačním technologiím, které do té chvíle používalo (např. instant messengery, sociální sítě). Tato strategie vzniklou situaci nijak neřeší, nemá ani preventivní efekt. Zákazy používání elektronických komunikačních nástrojů omezují přirozenou komunikaci dětí, které jsou zvyklé internetové služby aktivně využívat. Zákazy využívání IT nástrojů ani blokování závadného obsahu samotnou kyberšikanu neřeší.

4. Kontaktovat školu, specializovanou instituci či přímo rodiče agresora

Běžnou součástí procesu řešení kyberšikany je kontaktování školy, poskytovatele služby, v rámci které kyberšikana probíhá, specializované instituce či přímo rodiče agresora. Společně s nimi pak může rodič zajistit odstranění závadných materiálů, provést blokaci, promyslet postup řešení apod. V některých případech je rovněž vhodné kontaktovat Policii ČR – a to zejména tehdy, pokud je oběti vyhrožováno fyzickým napadením nebo pokud existuje podezření, že byl spáchán trestný čin.

5. Požadovat konečný verdikt

Stejně jako při postupech řešení z pohledu oběti a školy by měl rodič vždy požadovat konečný verdikt – jak byli potrestáni pachatelé, jaká opatření bude škola nadále realizovat ke zlepšení bezpečí svých žáků aj.

6. Vyvodit důsledky a stanovit opatření

V případě, že se dítě stalo pachatelem kyberšikany, je nutné ho potrestat, v případě opakovaného páčání kyberšikany pak trest úměrně zvyšovat, aby si uvědomilo, že je jeho chování neakceptovatelné a opravdu závažné. Zároveň je však třeba jej pozitivně motivovat tak, aby v sobě nefixovalo nežádoucí vzorec chování (např. pokud dostane nálepkou agresor, bude se jako agresor v budoucnu chovat). Vždy je třeba být důsledný – pokud rodič postupuje nedůsledně a nevyžaduje dodržování pravidel, pachatel pochopí, že se takto může chovat i v budoucnu, protože mu kyberšikana „prošla“.

7. Spolupracovat se školou

I po skončení kyberšikany je vhodné nadále spolupracovat se školou, která kyberšikanu dítěte řešila, a podpořit její úsilí o zajištění bezpečnosti žáků i učitelů. Ne vždy však škola postupuje v případě kyberšikany aktivně a v některých případech dokonce situaci z různých důvodů ignoruje. V případě, že škola nechce prokazatelně kyberšikanu dítěte řešit, je možné uvažovat o přechodu dítěte na jinou školu (často je

to také jediné možné řešení, zvláště v situaci, kdy se šikana ve škole stala běžnou a „normální“).

Všechny výše uvedené postupy umožňují minimalizovat dopad incidentu na oběť, zajistit potrestání viníků a zvýšit šanci, že se incident nebude v budoucnu opakovat. Toho však lze dosáhnout pouze aktivní spoluprací školy a rodin pachatele a oběti a zejména aktivní prací s konkrétní třídou, v níž k incidentu došlo.

Možnosti a limity školy

Při stanovení kompetencí při řešení kyberšikany je třeba zjistit, zda jednání prokazatelně souvisí s činností školy (týká se žáků či zaměstnanců školy a zároveň má výrazně negativní dopad do školního prostředí nebo takové narušení intenzivně a bezprostředně hrozí).

Pokud ano:

- Škola pomůže oběti zajistit důkazy.
- Škola postupuje podle krizového plánu.
- V závažnějších případech kyberšikany (kyberšikana naplňuje skutkovou podstatu trestného činu) škola kontaktuje Policii ČR a orgán sociálně-právní ochrany dětí.
- Škola informuje zasažené žáky o výsledcích šetření ve škole a udělených trestech.
- V případě řešení jednotlivých situací lze využít také metodickou pomůcku MŠMT obsahující anonymizované případy a možnosti jejich řešení (<http://www.msmt.cz/file/43418/download/>).

Pokud ne:

Škola **nemůže** udělovat kázeňské tresty, popř. snížené známky z chování za činnost, která se **nestala** během vyučování nebo v rámci akcí organizovaných a zajištěných školou, kde učitel vykonává nad žáky dohled – při kurzech, exkurzích a jiných činnostech vyplývajících ze školních vzdělávacích programů nebo učebních dokumentů, při účasti na soutěžích, přehlídkách, popřípadě při jejich přípravě a na jiných akcích organizovaných školou nebo školským zařízením.

To ovšem neznamená, že by škola neměla kyberšikany řešit alespoň v následujících základních bodech:

- Zjistěte informace o tom, kterých tříd se případ kyberšikany týká. Ve všech zasažených třídách pak proveďte sociometrii, která může přítomnost rizikového komunikačního jevu odhalit. Dále postupujte podle zpracovaného krizového plánu. Sociometrické metody, u kterých je to vyžadováno, je nutné, aby prováděl proškolený odborník.
- Doporučte rodičům oběti, aby se v případě kyberšikany svého dítěte obrátili na Policii ČR, popř. podali žalobu k soudu.
- Doporučte rodičům, aby se v případě kyberšikany svého dítěte obrátili na specializovanou instituci (Linka bezpečí, Dětské krizové centrum, PPP atd.). V závažnějších případech kyberšikany (kyberšikana naplňuje skutkovou podstatu trestného činu) doporučte rodičům kontaktovat Policii ČR a orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Informujte (se souhlasem zletilého žáka nebo zákonného zástupce žáka nezletilého) zasažené žáky o postupu při řešení kyberšikany. Sdělte jim, že škola trestat v tomto případě nemůže, a proto byl případ předán policii/soudu.

Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech (Ministerstvo školství, 2016a):

1. Dojde-li k šikaně/kyberšikaně **v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má škola povinnost** tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí. Tato povinnost vyplývá ze školského zákona (§ 21 odst. 2 školského zákona, podle něhož mají zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků právo mj. na informace o průběhu a výsledcích vzdělávání dítěte či žáka a právo vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí jejich vzdělávání).
2. Škola ohlašuje orgánu sociálně právní ochrany dětí takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný, nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo (viz § 6, 7 a 10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (*Zákon č. 359/1999 Sb., 2012*)); v případě šikany se jedná o všechny případy, které škola oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci, a dále případy, které výše uvedeným nebyly oznámeny i přesto, že se stalo něco závažného, protože nebyl zákonný důvod.
3. Dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR. Trestní oznámení je možné podat také na státní zastupitelství. Tuto skutečnost oznámí ředitel školy nebo jiná pověřená osoba jakoukoliv formou (písemně, telefonicky, osobně) na Policii ČR, v ideálním případě přímo specialistovi na problematiku mládeže Služby kriminální policie a vyšetřování, jinak na nejbližším obvodním oddělení policie. V takovém případě vystupuje tato osoba jako oznamovatel a má právo na vyrozumění do jednoho měsíce od podání oznámení. Oznámení může podat také zákonný zástupce dítěte.
4. V případě závažnějšího stupně šikany/kyberšikany by měl být informován také zřizovatel školy.

Doporučené odkazy

Nejlepší je ta pomoc, která je nejbližší a může být nejrychlejší. Zkuste se obrátit na pedagogicko–psychologickou poradnu, středisko výchovné péče nebo jakéhokoli psychologa v místě bydliště. V případě, že máte pocit, že Vám nikdo nepomáhá, oslovte školské odbory orgánů místní samosprávy nebo českou školní inspekci.

E-Bezpečí (www.e-bezpeci.cz) – projekt zaměřený na prevenci rizikového chování na internetu (kyberšikana, kybergrooming, sexting, kyberstalking, sociální sítě, sociální inženýrství apod.).

Poradna E-Bezpečí (www.napisnam.cz) – poradenská linka zaměřená na prevenci rizikového chování na Internetu, jen za letošní rok řešila přes 100 případů kyberšikany, stalkingu, sextingu apod.

Projekt E-Nebezpečí pro učitele (www.e-nebezpeci.cz) – obsahuje řadu prezentací pro učitele.

Centrum prevence rizikové virtuální komunikace Pdf UPOL (<http://prvok.upol.cz>) – centrum realizující řadu projektů zaměřených na rizikové chování na internetu. Centrum realizuje výzkumy zaměřené na rizikové chování spojené s internetem a mobilními telefony. V sekci „Výzkum“ jsou pravidelně zveřejňovány výsledky jednotlivých výzkumů.

Projekt Seznam se bezpečně (www.seznamsebezpecne.cz) – projekt zaměřený na prevenci rizikového chování na internetu. Na stránkách je zřízen formulář pro dotazy týkající se nejrůznějších problémů spojených s on-line prostředím.

Linka bezpečí (www.linkabezpeci.cz) – poradenská linka zaměřená na prevenci rizikového chování apod.

Bezpečně on-line (www.bezpecne-online.cz) – stránky pro teenagery, rodiče a učitele s informacemi o bezpečném používání internetu, prevenci a řešení kyberšikany.

Dětské krizové centrum (www.ditekrize.cz) – poradenství, pomoc v krizi.

Úřad pro ochranu osobních údajů (www.uoou.cz) – institut zaměřený na ochranu osobních údajů, poradenství apod.

Minimalizace šikany MIŠ (www.minimalizacesikany.cz) – praktické rady pro rodiče, učitele a děti, jak řešit šikanu a jak jí předcházet.

Poradna MIŠ (www.minimalizacesikany.cz/poradna) – poradna zaměřená na problémy týkající se šikany a kyberšikany.

Projekt NNTB “Nenech to být” (www.nntb.cz) – internetový systém a mobilní aplikace bojující proti šikaně a vylučování z kolektivu na školách po celé ČR.

Projekt Nebud' obět'! (www.nebudobet.cz) – projekt zaměřený na rizika internetu a komunikačních technologií.

Projekt Internetem Bezpečně (www.internetembezpecne.cz) – formou různorodých vzdělávacích aktivit klade za cíl zvýšit povědomí uživatelů o rizicích v internetovém prostředí.

Společenství proti šikaně (www.sikana.org) – stránky občanského sdružení Společenství proti šikaně obsahují aktuality z oblasti šikany, související odkazy apod.

Projekt Saferinternet.cz (www.saferinternet.cz) – projekt zaměřený na rizika internetu a komunikačních technologií.

Další doporučené odkazy:

Server Hoax.cz (www.hoax.cz) – cílem serveru je informovat uživatele internetu o poplašných, nebezpečných a zbytečných řetězových zprávách, tzv. hoaxů.

Materiály pro podporu výuky ke stažení (E-bezpečí) –

<https://www.e-bezpeci.cz/index.php/component/content/article/7-o-projektu/925-materialy>

Publikace a osvětové materiály ke stažení (E-bezpečí) –

<https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni>

6. KRÁDEŽE

Krádež je takové jednání, při kterém se někdo zmocní věci, která není jeho a to za účelem si ji ponechat, používat ji apod., aniž by s tím majitel věci souhlasil, nebo o tom byl informován.

Jak postupovat preventivně proti krádežím

1. Ve školním řádu je uvedeno, že krádeže jsou protiprávním jednáním a jakmile se škola o takovém jednání dozví, bude tuto skutečnost hlásit orgánům činným v trestním řízení, nebo doporučí poškozenému (jeho zákonnému zástupci), aby se na tyto orgány obrátil.

2. Upozornit žáky a jejich zákonné zástupce, že nošení cenných věcí (zejména věcí malých rozměrů) do školy je rizikové chování, které může vést k jejich odcizení. Škola ve školním řádu, školské zařízení ve vnitřním řádu:

zdůrazňuje, že (cenné) věci, které nesouvisí s vyučováním a vzděláváním nemají žáci do školy nebo školského zařízení nosit nebo ředitel školy ve školním řádu určuje způsob zajištění těchto předmětů na určeném místě.

I v případě, že bude žákům doporučeno nenesit do školy věci nesouvisející s vyučováním, nelze se odpovědnosti za škodu způsobenou na vnesených nebo odložených věcech jednostranně zprostit a za klenoty, peníze a jiné cennosti se odpovídá do výše 5 000 Kč (§ 1 nařízení vlády č. 258/1995 Sb., kterým se provádí občanský zákoník); pokud budou věci převzaty do úschovy, hradí se škoda bez omezení.

3. Vést žáky k tomu, aby dokázali protiprávní jednání rozpoznat, byli všímaví vůči svému okolí a v případě, kdy budou svědky takového jednání, ohlásili věc pedagogickému pracovníkovi školy.

Jak postupovat při nahlášení krádeže žákem

1. O události pořídit záznam na základě výpovědi poškozeného.

2. Věc předat orgánům činným v trestním řízení (ohlásit na místní nebo obvodní oddělení Policie ČR), nebo poučit poškozeného žáka (jeho zákonného zástupce), že má tuto možnost.

3. V případě, že je znám pachatel, je třeba nahlásit věc orgánu sociálně-právní ochrany (byl-li pachatel mladší 18 let) a současně věc předat orgánům činným v trestním řízení.

7. VANDALISMUS

Jako **vandalismus** se označuje svévolné poškozování a ničení veřejného i soukromého majetku či podobných statků, které nepřinášejí pachateli žádné materiální obohacení a pro které pachatel zpravidla nemá žádný motiv - většinou tak koná jen pro vlastní potěšení či pro potřebu odreagovat se. Často k němu dochází pod vlivem alkoholu nebo jiných drog.

Pod vandalismus řadíme projevy chování, které jsou namířené proti druhé osobě či skupině lidí a jejich majetku. Jedná se např. o poškozování a ničení veřejného a soukromého majetku či věcných hodnot, ničení přírody, kulturních a společenských objektů.

Vandalismus bývá páchán často ve skupinách, např. vrstevnických partách. Někdy ho lze proto vnímat jako projev skupinového protestu, provokace, upozornění na sebe. Toto chování bývá typické zejména pro dospívající. V některých případech může být specifickým projevem agresivního chování sloužící např. k uvolnění nahromaděné frustrace.

Ve škole se jedná nejčastěji o poškozování školního majetku či věcí spolužáků. Útoky na věci mají za následek jejich úplné zničení (ulomené části nábytku, prokopnuté dveře, zničené školní pomůcky, učebnice části oblečení apod.). Mezi poškozování školního majetku řadíme také sprejerství (čmáranice a nápisy na zdech nebo školním nábytku, apod.). Primárním motivem sprejerství nemusí být záměrné poškození majetku, ale např. kreativní vyjádření sebe sama u dospívajícího jedince (avšak společensky netolerovaným způsobem).

Obecná východiska při řešení výchovných problémů ve škole

Tři hlavní rysy celoškolské politiky pro snížení kriminality mládeže, tedy i vandalismu:

- Pedagogický sbor by měl být jednotný v názorech na standardy chování požadovaného od žáků, a to včetně postupů, které jsou v případě potřeby pro jejich dosažení uplatňovány.

- Učitelé se musí chovat jednotně, musí spolupracovat a vzájemně se podporovat ve smyslu co nejvhodnějšího přístupu k disciplinárním problémům.
- Škola by měla přijmout soubor opatření, která může aplikovat, a tím žáky motivovat k dobrému chování (např. využívat pochvaly ve třídě či systém odměn za dobrou práci a vzorné chování (Kyriacou, 2005).

Praktická východiska vzniku rizikového chování:

Snížením příležitostí jednat protiprávně ve školském zařízení a dopouštět se vandalismu, snížíme i četnost samotných případů. Možná řešení:

- Fyzický dohled nad žáky – „dozory“ i o přestávkách v prostorách, kde se žáci mohou pohybovat.
- Organizované přestávkové aktivity – nabídnutím nějaké aktivity či zaměstnání může nahradit nudu u žáků a tím předcházet úmyslnému ničení majetku.
- Odpočinková (relaxační) místa – tato místa mohou přitahovat žáky k různým rozhovorům, kontaktům atd.
- Resocializační pedagogiky (resocializační divadlo, sportovní aktivity, dramaterapie, muzikoterapie, výtvarné aktivity).
- Komunikace se žáky.
- Vytváření vhodného klimatu ve škole, třídě.
- Netolerance jakéhokoli závadového chování.
- Zakotvení podmínek zacházení se školním majetkem, včetně sankcí a náhrad do školního řádu, a prokazatelné seznámení žáků a rodičů s tímto nařízením.
- Výchova prací - optimálním řešením náhrady škody je uvedení poškozené věci do původního stavu viníkem (u žáků 2. stupně ZŠ a střední školství) či za pomoci rodičů (žáci 1. stupně ZŠ), a to vlastními silami, lidskou, fyzickou prací (za předpokladu, že ještě lze vandalsky poškozenou věc opravit).
- Průběžná prevence během celého školního roku.
- Trénink zvládnutí vlastní agresivity, nácvik odolnosti proti stresu v indikovaných případech.

Nevhodné postupy:

- bagatelizace a přehlížení prvních náznaků problému;
- ambivalence k problému;
- apatie k problému;
- zesměšňování problému a jeho aktérů;
- pouhé pasivní předávání informací (např. holé informace typu: „vandalismus je špatný“, „nesmíte ničit vybavení třídy“);
- nekomunikace mezi učitelem a žákem, učitelem a zákonným zástupcem;
- nezdravá komunikace;
- potlačování diskuse;

Kdy, koho a v jakém případě vyrozumět

Vandalismus páchaný na půdě školy:

1. zákonné zástupce (vždy u nezletilých žáků);
2. zákonné zástupce (se souhlasem zletilého žáka);
3. při odmítnutí spolupráce rodičů, zákonných zástupců nebo při opakovaném vandalismu vyrozumět OSPOD (obecní úřad);
4. pokud nedojde ke smíru – náhrada vzniklé škody, ohlásit věc Policii ČR (do 5 000 Kč řešeno jako přešupek, nad 5 000 Kč řešeno jako trestný čin);

5. při každém vandalském činu podávat vždy objektivní informace pedagogickému sboru, vychovatelům, žákům a rodičům, aby bylo zamezeno „informačnímu šumu“ a překrucování stavu věci;

6. při opakovaném vandalismu stejným žákem oslovit pedagogicko-psychologické poradenství nebo střediska výchovné péče (souhlas rodičů, zákonných zástupců, u nezletilých i zletilých žáků).

Internetové odkazy:

Ministerstvo školství a mládeže <http://www.msmt.cz/>

Pedagogicko-psychologické poradny ([seznam poraden v ČR](#)) Střediska výchovné péče ([seznam středisek v ČR](#))

Prevence rizikového chování <http://www.prevence-info.cz/>

Klinika adiktologie, časopis Adiktologie <http://www.adiktologie.cz/>

Život bez závislostí, časopis Prevence

<http://www.zivot-bez-zavislosti.cz/>

SANANIM z. ú. <http://www.sananim.cz/>

Prevence sociálních patologií <http://www.prevence.net/>

Společnost pro prevenci o. s. <http://www.sppr.cz/>

3. – 4. třída – Chování v dopravních prostředcích "Už dost – vandalismus"

Ostrov radosti – Středisko volného času Zlín

<http://www.ostrovzl.cz/prevence/kriminalita-delikvence-vandalismus/>Prevence

rizikového chování

<http://www.prevence-info.cz/vyzkumy/prehled/trch/vandalismus>

Šance dětem

<http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-ditete/vandalismus.shtml>

Škola za oponou – sociálně patologické jevy u dětí a mládeže

http://www.benepal.cz/files/project_3_file/Vandalismus-aktualizovana-publikace.pdf

8. SEBEPOŠKOZOVÁNÍ

Sebepoškozování (automutilace, selfharm) je komplexní autoagresivní chování, které na rozdíl od sebevraždy nemá fatální následky a které lze nejlépe chápat jako nezralou, maladaptivní odpověď na akutní anebo chronický stres, nezvladatelné emoce či myšlenkové pochody. Přestože člověk neznalý problematiky může sebepoškození lehce vnímat jako pokus o sebevraždu, smrt při sebepoškozujícím aktu na rozdíl od sebevražedného pokusu není v naprosté většině případů motivem a cílem jednání (ač je ve skupině poškozujících se dětí a mladistvých statisticky osmkrát vyšší výskyt sebevražd než v běžné populaci).

Za patologické sebepoškození se obecně nepovažuje poranění, které je v dané kultuře tolerované a jehož primárním cílem je dekorace těla (v naší kultuře typicky piercing a tetování), sexuální uspokojení, spirituální zážitek v rámci rituálních praktik či začlenění se do skupiny vrstevníků nebo demonstrace vlastní hodnoty mezi nimi (snaha být „cool“ a „in“). Existují různé způsoby sebepoškozování (dále také jako SP) s rozdílnou závažností poškození. Nejčastěji pozorovaným sebepoškozujícím (automutilačním) chováním je:

- řezání (žiletkou, střepem atd.)
- pálení kůže.

Jinými formami jsou:

- škrábání,

- píchání jehlou,
- rozrušování hojících se ran,
- značkování rozpáleným kovem nebo například značkovací pistolí,
- obrušování popálené kůže,
- kousání, údery, nárazy, dloubání, tahání kůže a vlasů/ochlupení a další.

Sebepoškozování se může týkat kterékoliv části těla, nejčastějším místem poškození však bývají ruce, zápěstí a stehna. Závažnost poškození může sahát od povrchových ran až po poranění vedoucí k trvalému znetvoření.

Řeší: výchovný poradce, školní psycholog, třídní učitel, školské poradenské zařízení, pediatr/pedopsychiatr, event. orgán sociálně právní ochrany dítěte

V případě přímého rizika závažného ublížení či ohrožení života (přímé riziko = žák drží ve škole žiletku a plánuje se řezat, mluví o sebevraždě atd./nepřímý předpoklad rizika = učitel objeví staré jizvy na zápěstí atd.)

Psychiatrické oddělení či klinika spádové nemocnice, centrální příjem nejbližší psychiatrické léčebny – i nedobrovolně, ideálně po předchozí telefonické konzultaci.

Pokud žák není aktuálně ohrožen závažným sebezraněním (platí pro žáky motivované k řešení situace a hledání pomoci, vynucená konzultace u odborníka málokdy přinese efekt)

Dostupná psychiatrická či psychologická ambulance – ideálně s doporučením od dětského/dorostového lékaře, resp. po telefonickém objednání rodiči (nutno počítat s čekacími lhůtami, zejména pokud bude konzultace hrazena zdravotní pojišťovnou).

Krizová centra – netřeba doporučení zdravotnického zařízení, předchozí telefonická nebo e-mailová domluva vhodná, ale není nutná.

Samotné sebepoškozování není trestný čin, ale navádění/nucení k sebepoškozování, sebevraždě nebo příčiny vyvolávající SP, jako je třeba sexuální zneužívání, týrání apod., jsou trestné činy, na něž se vztahuje oznamovací povinnost.

Nespecifická prevence:

- posilování schopnosti dětí zvládat zátěž (schopnost zvládat zátěž obecně v populaci klesá) – součást univerzálních i cílených preventivních přístupů (např. umožnit mladým lidem v rámci školních a mimoškolních aktivit poznat a vyzkoušet různé metody zvládání stresu a negativních emocí)

9. NETOLISMUS

Termínem **netolismus** označujeme závislost (závislostní chování či závislost na procesu) na tzv. virtuálních drogách. Mezi ně patří zejména:

- počítačové hry,
- sociální sítě,
- internetové služby (různé formy chatu),
- virtuální videa,
- mobilní telefony,
- televize aj.

K příznakům netolismu patří:

- méně vykonané práce,
- pocit prázdnoty, když není člověk u počítače,

- ztráta kontroly nad časem stráveným u počítače,
- brzké vstávání k počítači nebo ponocování u počítače,
- rostoucí nervozita a neklid, když člověk delší dobu nemůže hrát,
- přemýšlení o počítači, když ho člověk zrovna nepoužívá,
- kradení peněz na nákup her,
- stále více a více času potřebného k uspokojení ze hry,
- zkreslování, zatajování informací o své závislosti,
- hraní kvůli úniku od osobních problémů,
- narušené vztahy s rodinou,
- zanedbávání učení,
- opouštění dřívějších zájmů a přátel,
- zhoršující se školní výsledky.

Zásadní pro možnost poskytnutí pomoci je vytvoření důvěryhodného vztahu mezi školou a rodiči/zákonnými zástupci dítěte. Vzájemná spolupráce s cílem poskytnout dítěti podporu je základní podmínkou pro započítí jakékoliv intervence.

Vlastní odborná pomoc pak může být úkolem institucí a organizací, jejichž databázi vytváří a pravidelně aktualizuje krajský školní metodik prevence pro příslušný region. Jeho prostřednictvím je tato databáze k dispozici školním metodikům prevence územně příslušných škol.

Obecně se dá říci, že odbornou pomoc v oblasti netolismu mohou v daném kraji poskytovat:

- pedagogicko-psychologická poradna
- středisko výchovné péče
- odborná zdravotnická zařízení
- nestátní organizace orientované na danou problematiku

Kromě těchto místně příslušných institucí můžete získat informace a pomoc také prostřednictvím následujících portálů:

<http://www.saferinternet.cz/>

<http://www.e-bezpeci.cz/>

<http://www.nebudobet.cz/>

Jak předcházet rozvoji netolismu:

- Sledujte, **jaké hry děti hrají**.
- Uvědomte si, že **hry mají i kladné stránky**, některé umožňují rozvíjet logiku, postřeh, schopnost orientace ve složité situaci, koordinaci očí a rukou, koncentraci, plánování, řešení problémů a další schopnosti. Důležitý je **výběr her a přiměřenost času jim věnovaného**.
- **Hrajte hry spolu s dítětem** a potom si o nich povídejte – pomáháte tak rozlišovat fikci od reality.
- Stanovte **striktní limity, kdy dítě může hrát a kdy ne**.
- Dávejte pozor, **aby dítě nehrálo hry u kamarádů**.
- Zjistěte, **zda dítě hraním počítačových her neutíká od nějakých problémů**.
- V průběhu hraní vedte dítě k tomu, aby si po určité době (např. po hodině) **udělalo přestávku**, během ní o hře mluvte.
- Podporujte dítě v jiných zájmech.

- Předcházejte tomu, aby se dítě nudilo.
- Posilujte zdravé sebevědomí dítěte.

Hlavními úkoly každého pedagoga je vzdělávat a vychovávat.

Provádět úspěšné intervence týkající se problematiky netolismu nespadá do jeho kompetencí. V této oblasti musí být pedagog především dobrý a citlivý pozorovatel, který si všímá varovných a nežádoucích změn v chování svých žáků. Podobně jako u většiny typů rizikového chování si můžete všimnout:

- narušení vztahů
- zhoršení prospěchu (žákovi nezbývá čas na učení)
- unavenosti (hraje dlouho do noci)
- ztráty kamarádů (vymění je za ty virtuální)
- zvýšené agresivity (spojené především s nemožností být on-line)

10. SYNDROM TÝRANÉHO DÍTĚTE - CAN

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (CAN - Child Abuse and Neglect). Jde o jakoukoliv formu týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, která je pro naši společnost nepřijatelná. Dítě nejčastěji poškozují jeho rodiče a další členové rodiny, pokud jsou k dítěti necitliví a bezohlední a pokud je podřizují nebo využívají k uspokojení vlastních potřeb. Takové chování můžeme chápat jako zneužití fyzické síly nebo psychické nadřazenosti a moci dospělého nad podřízeným a závislým dítětem.

Jak postupovat při podezření na CAN:

- **Prvním, co musí učitel udělat, je vůbec všimnout si a odhalit to, že dítě nese nějaké stopy týrání (zhoršení prospěchu, problémy ve vztazích se spolužáky, agresivní chování, změny v pravidelných návycích-stravování, spaní, tělesné známky týrání...).**
- **Navázání osobního kontaktu s žákem**, rozhovor s žákem (nejlépe třídní učitel).
- Pokud se nedaří navázat kontakt, je dobré kontaktovat PPP.
- Jednou z možností je, že učitel žákovi, který se nechce se svým problémem svěřit, doporučí, aby se obrátil na Linku bezpečí. Dítě si může o svém problému po telefonu popovídat anonymně a záleží jen na něm, zda se během rozhovoru stane důvěřivějším a sdělí na sebe kontakt.
- Komunikace s ostatními spolužáky nebo sourozenci, zda o příčině problémů nevědí něco bližšího.
- **Rozhovor s rodičem**
- **Spolupráce s odborníkem**

11. EXTREMISMUS, RASISMUS, XENOFOBIE, ANTISEMITISMUS

Za extremistické chování lze považovat takové, které je vědomě konáno ve prospěch politických, náboženských a etnických hnutí a ideologií, která směřují proti základům demokratického ústavního státu. U žáků se zpravidla jedná pouze o dílčí postoje a formy podpory, které mají často pouze slabý ideologický základ.

Rasistické chování je takové, které na základě přisouzení psychických a mentálních schopností a dovedností skupinám definovaným podle biologického, rasového či

národnostního původu tyto příslušníky těchto skupin hodnotí a případně (ve formě „tvrdého rasismu“) je i poškozují.

Xenofobní chování je takové, které na základě subjektivně stanovených prvků cizosti (jinakosti) vyvolává obavy ze subjektů, které jsou jako cizí pojímány a v krajních případech může vést k jejich poškozování, což vyvolává protireakci.

Kdo řeší:

- o výskytu daného jevu musí být informován ředitel školy, metodik prevence, TU

Jak postupovat při řešení:

1. Zjistit hloubku extremistického přesvědčení či rasistických, xenofobních anebo antisemitských postojů u jednotlivců a zjistit jejich případné vazby na extremistickou scénu mimo školu.
2. Zjistit rozšíření uvedených postojů v kolektivu, třídě, škole.
3. Vyvolat diskusi o problémech souvisejících s uvedenými postoji s cílem odhalit jejich příčinu.
4. Okamžitě a razantně vystoupit proti projevům intolerance mezi žáky vyvolanými uvedenými postoji a názory.
5. Zaměřit výuku na tyto problémy. Pozvat experty k diskusi s žáky/studenty.
6. Informovat rodiče
7. Informovat Policii ČR

12. ZÁŠKOLÁCTVÍ

Za záškoláctví je považována neomluvená absence žáka. Je chápáno jako porušení školního řádu, současně jde o porušení školského zákona, který vymezuje povinnou školní docházku a povinnost žáků do školy chodit řádně a včas.

1. Omlouvání nepřítomnosti

Nepřítomného žáka omlouvá zákonný zástupce žáka. Škola může ve zcela výjimečných individuálních případech požadovat potvrzení ošetřujícího lékaře, toto potvrzení je však pouze součástí omluvenky, kterou vydává zákonný zástupce žáka. O potvrzení ošetřujícího lékaře žádá ředitel školy na návrh třídního učitele.

Školní docházku (omluvenou a neomluvenou nepřítomnost) žáků své třídy eviduje třídní učitel.

Doba a způsob uvolnění žáka je dána školním řádem.

2. Neomluvená nepřítomnost žáka

Neomluvenou nepřítomnost řeší následujícím způsobem:

O neomluvené i zvýšené omluvené nepřítomnosti informuje třídní učitel výchovného poradce, který tyto údaje vyhodnocuje. Při zvýšené omluvené nepřítomnosti ověřuje její věrohodnost. Neomluvenou nepřítomnost do součtu **10 vyučovacích hodin řeší se zákonným zástupcem žáka třídní učitel formou pohovoru**, na který je prokazatelným způsobem pozván. Projedná důvod nepřítomnosti žáka a způsob omlouvání jeho nepřítomnosti a upozorní na povinnost stanovenou zákonem. Seznámí zákonného zástupce s možnými důsledky v případě nárůstu neomluvené nepřítomnosti. Provede zápis z pohovoru, do něhož uvede způsob nápravy dohodnutý se zákonným zástupcem. Zákonný zástupce zápis podepíše a obdrží

kopii zápisu. Případné odmítnutí podpisu nebo převzetí zápisu zákonným zástupcem se do zápisu zaznamená.

Při počtu neomluvených hodin **nad 10 hodin svolává ředitel školy školní výchovnou komisi**, které se dle závažnosti a charakteru nepřítomnosti žáka účastní: ředitel školy, zákonný zástupce, třídní učitel, výchovný poradce, zástupce orgánu sociálně-právní ochrany dětí, školní metodik prevence.

V případě, že neomluvená nepřítomnost žáka **přesáhne 25 hodin**, ředitel školy zašle bezodkladně oznámení o pokračujícím záškoláctví s náležitou dokumentací příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Tato ohlašovací povinnost vychází z platné právní úpravy.

V případě řešení rizikového chování žáka je vypracován Individuální výchovný program (dále jen IVýP). Je to **forma spolupráce mezi školou, žákem, zákonným zástupcem**, případně další zúčastněnou stranou. Cílem IVýP je odstranit rizikové chování žáka a předejít tak důsledkům z tohoto chování vycházejícím.

Při řešení problému se škola obrací k zákonnému zástupci žáka jako k partnerovi, s nímž pracuje na dosažení stejného cíle – odstranění rizikového chování žáka.

IVýP nabízí **prostor pro vzájemný dialog a možnost vyhledat a nastavit vhodnou podporu** pro žáka/zákonného zástupce k získání potřebných kompetencí směřujících k odstranění rizikového chování.

Pokud žák poruší povinnosti stanovené školním řádem, lze mu podle závažnosti tohoto provinění uložit **napomenutí třídního učitele, důtku třídního učitele nebo důtku ředitele**. Pravidla pro jejich ukládání stanoví školní řád.

SEZNÁMENÍ PRACOVNÍKŮ ŠKOLY S MPP

Datum	Podpis ředitele školy
Seznámení ředitele školy s MPP	
Seznámení pedagogického sboru školy s MPP	1. 10. 2018